

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2017

Anita Skotnicová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Anita Skotnicová

SDS a jeho role v událostech 60. let v SRN

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Anita Skotnicová**

Vedoucí práce: **PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

SKOTNICOVÁ, Anita. *SDS a jeho role v událostech 60. let v SRN*. Praha, 2017. 49 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D.

Abstrakt

Šedesátá léta byla v západním světě poznamenána velkým množstvím demonstrací, které se v převážné většině případů účastnili především studenti. Zvýšená občanská aktivita mladé generace se nejdříve projevila v USA, kdy studenti protestovali proti válce ve Vietnamu. Ve Spolkové republice Německo patřilo dění ve Vietnamu též k důležitým tématům, ale zároveň se v té době projevily dlouhodobé společenské problémy. Přitom došlo ke změnám na politické i kulturní úrovni. Za této konstelace se ve druhé polovině 60. let v SRN konala série bouřlivých demonstrací. Tato práce se zaměřuje na „Socialistický německý studentský svaz“ (krátce SDS), který se stal pomyslným motorem studentského protestního hnutí 60. let. V práci je nejprve představen celosvětový kontext, poté hlavní témata a mezníky povalečného vývoje v SRN v politické, společenské a kulturní oblasti. Následovně je popsán vývoj v rámci SDS s důrazem na hlavní témata, kterými se svaz zabýval. Poté je analyzován samotný průběh demonstrací v 60. letech, činnost SDS a následný vývoj po roce 1969. V závěru je nabídnuto zhodnocení, na kolik se SDS v 60. letech podařilo prosadit jeho dlouhodobé cíle.

Abstract

The 1960s were marked by a large number of demonstrations in the Western world, mostly attended by students. The increased civic activity of the young generation first appeared in the US when students protested against the war in Vietnam. In the Federal Republic of Germany, the events in Vietnam also belonged to important topics, but at the same time long-term problems of the society escalated too. There have been changes

at both political and cultural levels. In the second half of the 1960s, a series of stormy demonstrations took place in Germany over this constellation. This thesis focuses on the "Socialist German Student Union" (SDS), which became the imaginary engine of the student protest movement of the 1960s. At the beginning, the work presents a global context, then the main topics and milestones of the development in Germany in the political, social and cultural spheres. Secondly, the development of the SDS is outlined, with an emphasis on the main themes of the association. Then, the course of the demonstrations in the 1960s, SDS activity and the subsequent development after 1969 is analyzed. Finally the work offers an evaluation of SDS success in advancing its long-term goals in the 1960s.

Klíčová slova

SRN, SDS, mimoparlamentní opozice, 60. léta, Frankfurtská škola, levicové protestní hnutí, demonstrace

Keywords

Federal republic of Germany, SDS, extra-parliamentary opposition, 1960's, Frankfurt School, Left-wing protest movement, demonstrations

Rozsah práce: 82 307

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20. 6. 2017

Anita Skotnicová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce PhDr. Václavu Šmidrkalovi Ph.D. za cenné podněty, doporučení přínosné literatury a pomoc při tvorbě práce.

Institut mezinárodních studií
Teze bakalářské práce

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Anita Skotnicová

E-mail:

anita.skotnicova@gmail.com

Semestr:

ZS

Akademický rok:

2016 / 2017

Název práce:

SDS a jeho role v událostech 60. let v SRN

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

LS 2017

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Tomáš Nigrin, Ph. D

Vedoucí práce (není povinné):

PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D.

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Toto téma jsem si vybrala, neboť události 60. let považuji za zásadní pro následný vnitropolitický a společenský vývoj SRN. Práce se bude zabývat právě činností Socialistického německého studentského svazu (SDS), který v tomto období sehrál stěžejní roli a lze podle jeho činnosti analyzovat i pozadí událostí 60. let. Zároveň jsem toho názoru, že toto období stále nabízí prostor k bádání. V českém jazykovém prostředí nebylo zpracováno tolik, jako například události roku 1989 v Německu.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Práce si klade za cíl vysvětlit historické příčiny a samotný průběh událostí 60. let v SRN s důrazem na roli SDS, který patří mezi významné představitele a organizátory protestního hnutí. Tento svaz nabízí zmapovanou historii a mnoho materiálů, na nichž budou demonstrovány tehdejší problémy a postoje studentstva, které se v projevíly při demonstracích v 60. letech. Důraz bude kladen na dlouhodobé příčiny, které ovlivnili vývoj událostí v tomto desetiletí. Dále bude vyhodnocena míra úspěšnosti prosazení cílů SDS a potažmo celého protestního hnutí.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Po letech hospodářské výstavby a politického ukotvení SRN na západě došlo v 60. letech k zásadním vnitropolitickým a společenským změnám v SRN. Tento proces společensko-kulturní změny započal již 50. letech a v následujícím desetiletí prudce eskaloval. Ve vnitropolitické oblasti mělo velký vliv na události 60. let protestní hnutí, které se formovalo převážně ze studentů, dále také odborů a intelektálů. Role myšlenkové základny a organizátora akcí protestního hnutí je připisována Socialistickému studentskému svazu (SDS). SDS byl dřívější mládežnickou organizací SPD, která stavěla na marxismu a později také neomarxismu a dalších teoriích. Na akademické půdě se SDS zasazoval o výraznou liberalizaci, pořádal mnoho vzdělávacích seminářů a výjezdních akcí. Protestní hnutí v reakci na zahraniční i vnitropolitické události vyvolalo v 60. letech sérii protestních akcí, zejména proti zapojení USA ve válce ve Vietnamu a německým zákonům o výjimečném stavu

(Notstandgesetze). Nevýraznější vliv měla od roku 1966, kdy vznikla tzv. velká koalice a parlamentní opozice byla velmi slabá. S ukončením velké koalice v roce 1969 došlo k útlumu protestů a rozpadu protestního hnutí.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

Práce bude rozčleněna do šesti kapitol. První kapitola ukotví práci v teoretické rovině, kdy vymezi hlavní témata a události ve světě, které ovlivnily i dění SRN. Následně bude ve druhé kapitole popsán historický kontext a hlavní politická a společenská témata po druhé světové válce, včetně dlouhodobých problémů, jakými byl například generační konflikt, či vyrovnání se s nacistickou minulostí, které se v 60. letech projeví. Ve třetí kapitole s práce bude věnovat mapování poválečného vývoje SDS. Pozornost bude věnována zejména vývoji teoretické základny a tématům od nichž se odvíjela samotná činnost a cíle svazu. V následující, čtvrté kapitole bude popsána kritická teorie Frankfurtské školy a její recepce v rámci SDS. Poté bude vysvětlen způsob, jakým se SDS pod vlivem kritické teorie transformoval v přední organizaci protestního hnutí. Pátá kapitola bude zaměřena na hlavní témata a cíle protestního hnutí a jeho činnost v 60. letech. Důležitou roli bude hrát teoretický posun v rámci SDS v tomto období a následný rozpad hnutí. V poslední, sedmé kapitole, bude vyhodnoceno, do jaké míry se SDS, respektive protestnímu hnutí podařilo své cíle prosadit.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

- Wolfrum, Edgar. 2008. Zdařilá Demokracie. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal
- Fichter, Tilman. 1988. SDS Und SPD. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Krabbe, Wolfgang R. 2013. Parteilugend In Deutschland: Junge Union, Jungsozialisten Und Jungdemokraten 1945–1980. Berlin: Springer Verlag.
- Brown, Timothy Scott. 2014. "1968 In West Germany: The Anti-Authoritarian Revolt". The Sixties 7 (2).
- Schmidtke, Michael. 2003. Der Aufbruch Der Jungen Intelligenz. Frankfurt/Main: Campus-Verlag
- Wienhaus, Andrea. 2014. Bildungswege Zu "1968". Bielefeld: Transcript.
- Glaebner, Gert-Joachim. 1999. Demokratie Und Politik In Deutschland. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften
- Siegfried, Detlef. 2006. Time Is On My Side. Göttingen: Wallstein-Verlag.
- Fichter, Tilman, and Siegward Lonnendonker. 2008. Kleine Geschichte Des SDS.
- Valenta, Martin. 2011. Revoluce Na Pořadu Dne. Praha: Matfyzpress.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

Bibliografický záznam	5
Prohlášení	7
Obsah	11
Úvod	1
Vymezení pojmů.....	2
Struktura Práce.....	3
Rozbor literatury.....	3
1. 60. léta 20. století v celosvětovém kontextu.....	5
2. Hlavní témata SRN v 60. letech	7
2.1. Politika v SRN v 60. letech	7
2.2. Společenská situace v SRN v 60. letech 20. století.....	9
2.3. Kultura v SRN v 60. letech	10
2.4. Postoje studentů v 60. letech	11
2.4.1. Spory generací	11
2.4.2. Spory ohledně univerzitního vzdělání	12
2.4.3. Kritika parlamentního systému v SRN	13
3. Vývoj socialistického německého studentského svazu.....	15
3.1. První generace SDS.....	16
3.2. Druhá generace.....	17
3.3. Třetí generace	18
3.4. Čtvrtá generace	20
4. Formování Levicového protestního hnutí.....	22
4.1. Frankfurtská škola v SRN.....	22
4.1.1. Kritická teorie	23
4.1.2. Vliv Frankfurtské školy na SDS	24
4.2. Role Berlínského SDS při formování protestního hnutí.....	25
5. Činnost SDS v rámci protestního hnutí v 60. letech	27
5.1. Hlavní témata SDS	27
5.2. Protestní činnost SDS v letech 1965 - 1966	28
5.3. Činnost SDS v rámci protestního hnutí v roce 1967	30
5.4. Rok 1968.....	31
5.5. Rozpad protestního levicového hnutí	33
6. SDS po roce 1968.....	34
6.1. Vyhodnocení činnosti.....	34
6.2. Rozpad.....	35
Závěr	36
Summary	38
Použité zkratky.....	40
Prameny a použitá literatura	41
Seznam příloh.....	43
Přílohy	44

Úvod

60. léta lze v celosvětovém kontextu charakterizovat jako turbulentní období, ve kterém se odehrála jistá společenská a kulturní proměna, která se týkala nejen západního, ale i východního bloku. Pro část lidí je toto desetiletí symbolem „zlaté éry“, pro jiné dobou, kdy svět přišel o staré zásady morálky, autorit a disciplíny. Tato doba je dodnes předmětem politických diskusí, dezinterpretací i mytologizace¹. Ve Spojených státech Amerických lze mezi typická témata 60. let zařadit boj za občanská práva Afroameričanů, mladistvou kulturu a rebelii vůči starším generacím, příchod rockové hudby a „undergroundové“ kultury a změny v oblasti mezilidských vztahů a intimity mladých lidí².

V zásadě lze říci, že 60. léta byla v přímém kontrastu s předchozím desetiletím, pro které bylo typické zastávání klasických hodnot, patriotismu, zákona a pořádku, sociální hierarchie stavící lidi podle pohlaví, barvy pleti a další faktorů na různé úrovně, tabuizaci sexu, konzervativní kultury a celkovou hrůzu ze studené války³. Konzervativní lidé a příslušníci starších generací proto byli zděšeni příchodem šokující kultury, která necílila na potěšení recipienta, ale naopak jej konfrontovala.⁴

V SRN se v šedesátých letech také odehrálo mnoho změn na společenské, kulturní i politické úrovni. Pro některé je rok 1968 symbolem studentské revolty, pro jiné spíše kulturní a hodnotové revoluce. Jisté je, že se jedná o mezník, který ovlivnil životy obyvatel nejen SRN, ale i mnoha dalších států. V tomto roce vyšlo do ulic demonstrovat velké množství mladých lidí, z nichž většina byli studenti, kteří se snažili projevit svůj názor na globální i vnitropolitická témata.

Demonstrace 60. let nebyly jen pouhou reakcí na politické dění, nýbrž i přirozeným důsledkem hodnotové proměny mladé generace. Jisté je, že toto období odstartovalo společenské uvolnění a otevřenost⁵. Tato práce bude zabývat činností „Socialistického německého studentského svazu“ („*Sozialistischer deutscher Studentenbund*“ – SDS), který v událostech 60. let hrál v SRN klíčovou roli.

¹ Schmidt, Ulrich. 1993. *Zwischen Aufbruch Und Wende*. Berlin: De Gruyter. S. 16 – 17.

² Marwick, Arthur. 1998. *The Sixties*. Oxford (G.B.): Oxford University Press. s. 4 – 5.

³ Hecken, Thomas. 2006. *Gegenkultur Und Avantgarde 1950 - 1970*. Tübingen: Francke. s. 39 – 44.

⁴ Marwick, Arthur. 1998. *The Sixties*. Oxford (G.B.): Oxford University Press. s. 7.

⁵ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 13 – 17.

Pozornost bude zaměřena na SDS z toho důvodu, že se jedná o organizaci se zdokumentovanou historií, pevnou organizační strukturou a jasně formulovaným programem, což mnoho seskupení aktivních v protestních akcích 60. let v SRN postrádalo. Z toho důvodu je SDS také často označován za vedoucí organizaci protestního hnutí v SRN⁶. V první části se bude práce zabývat kontextem 60. let a vyzdvihne události, které tehdejší společnost formovaly a poskytly prostor pro vznik protestního hnutí v SRN. Zvláštní důraz bude kladen na generační konflikt, který v SRN panoval a byl pro události této doby významným faktorem. Následující část se bude věnovat samotnému SDS, jeho historii, teoretické a personální základně. V hlavní části bude pozornost věnována činnosti SDS v šedesátých letech, která byla pro tuto organizaci vrcholným obdobím. Cílem práce bude zmapovat historii SDS a roli tohoto svazu v událostech 60. let v SRN. Práce vyzdvihne konkrétní požadavky SDS, společně se způsobem, jakým se je snažil prosadit. V závěrečné části bude zhodnoceno, nakolik se stanovených cílů podařilo dosáhnout.

Vymezení pojmů

Tato práce, vzhledem ke svému zaměření silně operuje s pojmem „Německo“. Tímto pojmem je myšleno vždy, není-li vysloveně uvedeno jinak, tehdejší Spolková republika Německo, též označovaná jako Západní Německo. Dále práce používá označení „protestní hnutí“, respektive „studentské protestní hnutí“. Tento pojem obecně označuje levicové protestní hnutí, jehož činnost vyvrcholila v roce 1969. Vzhledem k široké skupině lidí, kteří se do protestu zapojili, bude v práci upřednostněn širší pojem „protestní hnutí“, který je nejvýstižnější. Ve stejném smyslu je v práci použit i z německého jazyka převzatý pojem „mimoparlamentní opozice“ – tento pojem se ovšem vztahuje pouze na léta 1966 – 1969, přičemž hnutí samotné bylo aktivnější po delší časové období. Dále Tato práce operuje s pojmem „Západ“, nebo také „Západní svět“. Tímto pojmem jsou označovány USA a země tehdejší Západní Evropy, tj. mimo Východní Evropu (Sovětský blok) a ostatní země, není-li konkrétně uvedeno jinak.

⁶ Tamtéž, s. 46 - 47

Struktura Práce

Tato bakalářská práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola nabídne širší teoretické ukotvení práce, čehož dosáhne pomocí deskripce celosvětového kontextu šedesátých let s důrazem na události, které podnítily vznik protestního hnutí v zemích Západního světa. Ve druhé kapitole je čtenář seznámen s historickým kontextem SRN, který mapuje hlavní události od roku 1945 a je zaměřen na hlavní aspekty, mezi něž patří politická a společenská situace a postoje tehdejších studentů, které ovlivnily formování a činnost SDS a pozdějšího mimoparlamentního hnutí. Třetí kapitola se samostatně věnuje dějinám SDS, s důrazem na činnost a hlavní myšlenkové proudy v rámci tohoto svazu. Čtvrtá kapitola se věnuje formování protestního hnutí 60. let, kdy se zabývá teoretickou základnou hnutí, k níž patřila Kritická teorie Frankfurtské školy. Následně je vyzdvížena role Berlínské pobočky SDS na vzniku protestního hnutí. V páté kapitole se práce zabývá událostem 60. let a činností protestního hnutí, resp. SDS. Zde je věnována pozornost hlavním tématům německého protestního hnutí a jejich souvislostí se situací v SRN. Dále se práce zabývá myšlenkovým posunem v rámci hnutí během této dekády a jeho následným rozpadem. Poslední, šestá kapitola zkoumá, zda-li byly cíle, které si SDS v rámci protestního hnutí kladla, dosaženy a pokud ne, z jakých důvodů se tak stalo.

Rozbor literatury

Událostem 60. let v SRN se věnuje velké množství odborné literatury jak v německém, tak i anglickém jazyce. Pro pochopení širšího kontextu doby a hlavních událostí se nabízí knihy německých historiků Edgara Wolfruma⁷ a Ulricha Herberta „*Die Geschichte Deutschlands im 20. Jahrhundert*”⁸, která se, jak již její název napovídá, zabývá německými dějinami 20. století a vyniká svým precizně deskriptivním charakterem. Událostem 60. let a vznikem protestního hnutí se důkladně zabývá kniha Andrey Wienhausové “*Bildungswege zu >>1968<<*”⁹, která v první části popisuje historii a vývoj protestního hnutí, včetně jeho činnosti. Významná je tato kniha svou druhou částí, ve které se zabývá sociálním aspektem

⁷ Wolfrum, Edgar. 2008. *Zdařilá Demokracie*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal

⁸ Herbert, Ulrich. 2014. *Geschichte Deutschlands Im 20. Jahrhundert*. München: C.H. Beck.

⁹ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript.

členské základny SDS, coby motorem německého protestního hnutí 60. let. Co se týče literatury zabývající se historií a činností SDS, nelze opomenout knihy politologa Tilmana P. Fichtera¹⁰, který byl zároveň členem SDS v letech 1963 – 1970. Jeho kniha „*Kleine Geschichte SDS*“ nabízí výborný historický přehled existence tohoto studentského svazu, kdy jeho činnost vykresluje do hloubky a umožňuje tak chápání myšlenkových proudů v rámci SDS, které měly na činnost svazu významný vliv. Zároveň detailně popisuje události 60. let a konkrétní činnost členů SDS, což je celkem ojedinělé, neboť většina literatury se tomuto tématu věnuje spíše povrchně. V českém jazykovém prostředí události 60. let v SRN a činnost protestního hnutí nebyly dlouho detailně zmapovány. O velký přínos se zasloužil historik Martin Valenta se svou knižně vydanou disertací¹¹, která příkladně popisuje kontext 60. let a formování protestního hnutí. Unikátní je receptivní analýza Kritické teorie Frankfurtské školy na příkladu protestního hnutí 60. let, teroristické skupiny RAF a německé strany Zelených, která do značné míry vychází z primárních pramenů. Pro tuto práci je tato publikace důležitá právě ve smyslu hluboké analýzy Kritické teorie, která hrála pro myšlenkovou základnu SDS v 60. letech významnou roli.

¹⁰ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext

¹¹ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress

1. 60. léta 20. století v celosvětovém kontextu

Jak bylo již řečeno v úvodu, 60. léta přinesla mnoho změn ve společenské, kulturní i politické oblasti, které umožnily vznik protestních hnutí po celém světě, včetně SRN. Pro to je na místě, jmenovat hlavní témata, kterými se západní svět a potažmo SRN zabývaly.

V USA charakterizovalo 60. léta několik hlavních událostí, mezi něž patřil vznik nových, různě zaměřených subkultur. Některé se zabývaly uměním, jiné právem, ochranou životního prostředí, či například architekturou. Důležitým tématem byl často pacifismus a kritika proválečně orientovaného establishmentu.

Dále se v této době začali mladí lidé více individuálně projevat, což šlo vnímat jako jistou rebelii vůči předchozím generacím. Vznikaly alternativní iniciativy, které se soustřeďovaly do divadel, klubů, kaváren, či galerií apod. S tendencí k větším projevům individuality mladých lidí souvisel i nárůst jejich společenského vlivu¹². Díky technologickému pokroku byla západní společnost nasycena širokým výběrem konzumního zboží a dosáhla zvýšení celkové životní úrovně.

V USA se během 60. let prosadilo hnutí za lidská práva, bojující především za zrovnoprávnění obyvatel navzdory jejich rase, nebo původu. Významnou roli také hrála liberalizace v oblasti vztahů a její důsledky v podobě větší otevřenosti a upřímnosti v oblasti intimity. S ní souviselo i uvolnění v oblasti módy, opuštění starých konvencí a projevení originality. Pro mnoho lidí se symbolem této doby stala rocková hudba, která v té době nabyla na popularitě a často sloužila jako univerzální jazyk pro celý svět. Kulturní proměna se projevila i vzestupem popularity výrazného pop artu a konceptuálního umění a literatury, která se vymezovala proti konzumnímu stylu života¹³.

V Západní Evropě, především pak ve Velké Británii, Francii a Spolkové republice Německo byla společenská nálada USA vnímána a částečně recipována. Velká Británie v průběhu 50. let přišla o své kolonie a potýkala se tak s krizí identity a hledáním způsobu jak se zařadit do Evropských struktur. V 60. letech byl ve Velké

¹² Marwick, Arthur. 1998. *The Sixties*. Oxford (G.B.): Oxford University Press. s. 7 – 15.

¹³ Lösche, Peter, Hans Dietrich von Loeffelholz,, Anja Ostermann. 2004. *Länderbericht USA - Geschichte, Politik, Wirtschaft, Gesellschaft, Kultur*. Frankfurt: Campus. s. 164 – 167.

Británii vliv USA velmi markantní a to především v politické rovině, vlivem probíhající Studené války. Vedle toho také přijímala americkou kulturu, především pak filmy a hudbu. Stejně tak v 60. letech britská společnost prožívala americký boj za rovnoprávnost a pacifistické hnutí hippies¹⁴. Britský underground se inspiroval americkými hippies, s tím, že se v něm shromažďovali lidé pacifistického a případně antisystémového názoru, kteří se věnovali vlastní kulturní a publikační činnosti¹⁵.

V polovině 60. let se tato „kontrakultura“ rozšířila z Británie i do Francie, byť její projevy byly jiné než v USA, nebo Velké Británie.¹⁶ Vznik tzv. „kontrakultury“ v šedesátých letech lze považovat za globální záležitost, neboť se tato tendence rozšířila z USA, Velké Británie do Spolkové republiky Německa, zemí Východního bloku i dále mimo Evropu a USA¹⁷.

¹⁴ Grunenberg, Christoph, Jonathan Harris. 2007. *Summer Of Love*. Liverpool: Liverpool University Press. s. 19 – 23.

¹⁵ Donnelly, Mark P. 2005. *Sixties Britain*. Abingdon-on-Thames: Routledge. S. 4 – 6.

¹⁶ Warne, Chris. 2007. "Bringing Counterculture To France: Actuel Magazine And The Legacy Of May '68". *Modern & Contemporary France* 15 (3): 309-324. doi:10.1080/09639480701461059.

¹⁷ Brown, Thomas S. 2013. *West Germany And The Global Sixties*. Cambridge: Cambridge Univ. Press. s. 3 – 6.

2. Hlavní témata SRN v 60. letech

Jelikož studenti byli hlavními aktéry událostí 60. let v SRN, je vhodné zde zdůraznit hlavní témata, kterými se mladá generace zabývala a podmínky za jakých samotné protestní hnutí vzniklo.

Na rozdíl od USA se ještě v roce 1965 němečtí vědci domnívali, že mladá generace, která je pohlcena konzumním způsobem života, se politickým děním ve své zemi a ve světě nezabývá. Dle sociologů se mladí lidé v SRN na počátku 60. let soustředili především na spokojený život, získání dobré práce a rodinné štěstí. O to více společnost překvapil rozsah studentských protestních aktivit v ke konci 60. let¹⁸. Následující kapitoly popíší výchozí situaci od konce 50. let z několika úhlů pohledu, včetně společenského, kulturního, politického a postoje studentů.

2.1. Politika v SRN v 60. letech

Od konce Druhé světové války v SRN nepřetržitě vládla CDU / CSU, případně v koalici s FDP. Socialistická SPD zůstávala po desetiletí v pozadí. Na počátku 60. let, především po stavbě Berlínské zdi v roce 1961 se začaly více ozývat hlasy požadující reformy jak vnitřní, tak zahraniční politiky. Na společnost také doléhal tlak Studené války, především pak Kubánské krize z roku 1962¹⁹. Aktivitu občanské společnosti podnítila v roce 1962 aféra Spiegel, kdy deník údajně zveřejnil vojenské tajemství a následovně byl obsazen, část redakce zatknuta a vyšetřována policií²⁰. Zásahy, které nařídil ministr obrany F. J. Strauss byly vnímány jako velmi kontroverzní. Proti těmto zásahům se kromě demonstrující veřejnosti ohradily i uznávané konzervativní deníky²¹. Navíc, poté co se prokázalo, že se Spiegel ničím neprovinil, ztratila unie CDU / CSU část renomé. Politické strany pocítily potřebu přizpůsobit se měnící se společnosti. Příkladem může být Godesberský program SPD z roku 1959, v němž se strana oprostila od

¹⁸ Schildt, Axel. "Vor der Revolte: die sechziger Jahre." *Aus Politik und Zeitgeschichte* 25 (2001). s. 1.

¹⁹ Schildt, Axel. "Vor der Revolte: die sechziger Jahre." *Aus Politik und Zeitgeschichte* 25 (2001). S. 8 – 9.

²⁰ "SPIEGEL-AFFÄRE: Der Abgrund - DER SPIEGEL 21/1965". 1965. *Spiegel.De*. <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-46272679.html>. Accessed April 4, 2017.

²¹ Herbert, Ulrich. 2014. *Geschichte Deutschlands Im 20. Jahrhundert*. München: C.H. Beck. s. 1390 – 1391.

marxistických tezí a protizápadní orientace. Díky tomu se etablovala jako moderní strana s charismatickým kandidátem na kancléřský post, Willym Brandtem. Strana byla díky tomu atraktivní pro více lidí, než dříve.

Bližící se konec éry kancléře Adenauera z CDU předznamenaly jeho reakce na mediální zjištění, že jeho vláda zvýhodňuje velké koncerny, kdy kancléř své kritiky prvoplánově slovně napadal²².

Ve volbách v roce 1961 si CDU / CSU neudržela absolutní většinu a musela vládnout v koalici s FDP. Součástí dohody s FDP bylo i to, že Konrad Adenauer do roku 1963 opustí svůj post. To se také stalo a kancléřem byl jmenován ekonom Ludwig Erhard (CDU), který svou politikou dovedl SRN v 50. letech k hospodářskému zázraku. Svůj post obhájil ve volbách v roce 1965, po kterých ve vládě dále pokračovala koalice CDU / CSU a FDP²³. O velkou kontroverzi se postarala snaha CSU o prosazení Nouzových zákonů (*Notstandgesetze*), které měly v mimořádných situacích umožnit předání moci vládě bez ohledu na parlament²⁴. V polovině 60. let se zhoršila hospodářská situace a koalice CDU / CSU a FDP se rozpadla. CDU / CSU se dohodla s SPD na vytvoření velké koalice, která měla hospodářskou situaci překonat²⁵.

Od počátku 60. let tak začala politická proměna SRN. Především aféra Spiegel, byla předznamenáním toho, že poválečné období nepřetržité moci CDU / CSU se chýlí ke konci. Při této aféře se společnost mobilizovala a demonstrací proti postupu státních složek vůči časopisu Spiegel se účastnili i členové SDS²⁶. Výše uvedené aféry a činnost vlády tak v 60. letech tak mladé studenty vyloženě vybídnuli k diskusi a protestům²⁷.

²² Schildt, Axel. "Vor der Revolte: die sechziger Jahre." *Aus Politik und Zeitgeschichte* 25 (2001). S. 10.

²³ Wolfrum, Edgar. 2008. *Zdařilá Demokracie*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal. s. 191 - 192.

²⁴ Herbert, Ulrich. 2014. *Geschichte Deutschlands Im 20. Jahrhundert*. München: C.H. Beck. s. 1558.

²⁵ Wolfrum, Edgar. 2008. *Zdařilá Demokracie*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal. s. 188 - 190.

²⁶ Rohstock, Anne. 2012. *Von Der Ordinarienuniversität'Zur Revolutionszentrale?'*. München: Oldenbourg. S. 54 - 55

²⁷ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 187

2.2. Společenská situace v SRN v 60. letech 20. století

Vědci totiž v polovině 60. let nereflektovali, že podmínky pro studentské nepokoje vznikaly již na počátku tohoto desetiletí. Po konci Druhé světové války se SRN podařilo již v 50. letech oživit hospodářství a prožít boom, který je označován jako hospodářský zázrak. Tím bylo překonáno poválečné období a v rámci německého hospodářství se do popředí dostal sektor služeb. Po stavbě Berlínské zdi v roce 1961 došlo k definitivnímu rozdělení Německa na dva státy a v SRN se formovala západoněmecká společnost. V reakci na uklidnění hospodářské a politické situace na počátku 60. let prudce stoupla porodnost. V té době mnoho mladých uprchlíků z NDR začalo zakládat rodiny. Při raketovém růstu hospodářství a prakticky plné zaměstnanosti do SRN navíc proudili „Gastarbeiteri“ z jihovýchodní Evropy, kteří pokryli poptávku po pracovní síle. Lidé se na počátku 60. let nacházeli v blahobytu, se stoupajícími příjmy stoupala i jejich životní úroveň a oproti 50. rokům se také zkrátila pracovní doba²⁸.

Mnoho obyvatel SRN v 60. letech investovalo do nemovitostí a aut. Ze společnosti, která po druhé světové válce vyvíjela intenzivní úsilí o obnovení hospodářství a uživení se, se stala společnost, která prožívala (něm. *Erlebnisgesellschaft*). Během 60. let se také výrazně zvýšil počet televizních přijímačů v západoněmeckých domácnostech. Díky tomu měli lidé k dispozici nový prostředek zábavy a možnost „na vlastní oči“ sledovat dění ve vzdálených koutech světa²⁹.

Na počátku 60. let byla na německý trh poprvé uvedena hormonální antikoncepce. S ní se začal měnit postoj společnosti k sexualitě. Tento vývoj doprovázely i ostré debaty, ve kterých především příslušníci starší, konzervativní generace, zaujímali k antikoncepci negativní postoj³⁰.

Dalším tématem, které společnost v té době ovlivňovalo, bylo vyrovnání se s nacistickou minulostí. Během 60. let v SRN probíhaly procesy s nacistickými zločinci, vč. personálu koncentračních táborů - tzv. „Osvětimské procesy“. Občanská

²⁸ Wolfrum, Edgar. 2008. *Zdařilá Demokracie*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal. s. 205 – 211.

²⁹ Schildt, Axel. "Vor der Revolte: die sechziger Jahre." *Aus Politik und Zeitgeschichte* 25 (2001). S. 7-8.

³⁰ Wolfrum, Edgar. 2008. *Zdařilá Demokracie*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal. s. 206.

společnost byla poprvé intenzivně konfrontována s hrůznými válečnými zločiny, kterých se odsouzení dopustili³¹.

2.3. Kultura v SRN v 60. letech

V 60. letech došlo i k výrazné kulturní proměně, kdy do SRN začala proudit nová móda a hudební styly z VB a USA. Především hudba se stala pojátkem pro mladou generaci po celé Evropě a USA. Kultura se nesla ve znamení uvolnění a svobody. Mladí umělci se snažili přicházet s novými nápady, které se odlišovali od umění, jaké tvořily předchozí generace. Nebylo výjimkou, že umělecká díla budila na veřejnosti, která se zároveň přikláněla k masové kultuře, kontroverze.

Kultura byla z USA exportována i do SRN, velmi oblíbený byl pop art Andyho Warhola, který i díky použití kontrastních, zářivých barev přitahovala masy lidí³².

Už koncem 50. let se v Západní Evropě začaly objevovat první budoucí rockové hvězdy, jako Bill Haley, později Elvis Presley, nebo Beatles. Euforie mladých lidí, kteří po koncertech tancovali v ulicích, byla potlačována policií. Rocková hudba nebyla v SRN recipována vyloženě z politických důvodů, ale spíše pro svou energii a svobodu, která z ní čišela. Tím v podstatě docházelo k rozdělení generací, kdy starší lidé touto „divokou“ hudbou opovrhovali a neměli pro ni pochopení. Posluchači Beatles se inspirovali nejen jejich hudbou, ale i vzhledem. Lidé si nechávali narůst delší vlasy a nosili podobné oblečení, jako jejich hudební idolové. Byla to právě kultura, především hudba a média, která podnítila společenskou proměnu v 60. letech³³.

³¹ Tamtéž, s. 227.

³² Tamtéž, s. 216.

³³ Faulstich, Werner. 2003. *Die Kultur Der Sechziger Jahre*. München: W. Fink. S. 10 – 19.

2.4. Postoje studentů v 60. letech

Skupinou obyvatel SRN, která měla na událostech roku 1968 rozhodující význam, byli především studenti a mladá generace. Jednalo se o lidi, kteří již nezažili Druhou světovou válku a první poválečné roky, které se nesly ve znamení každodenního boje při opětovné výstavbě válkou poškozeného státu. 60. léta se v mnoha zemích světa nesla ve znamení vzniku subkultur a vymezování se vůči vládě a podobně. Následující kapitoly se zaměří na postavení mladé generace v 60. letech v SRN a hlavní oblasti, kterými se mladí lidé zabývali.

2.4.1. Spory generací

V 60. letech vyvrcholil generační spor, který si ovšem nelze představovat jako prosté povstání studentů a mladých lidí proti jejich rodičům a prarodičům. Nešlo ani vyloženě o snahu o boj proti autoritám, ale spíše o střet v oblasti životních a kulturních hodnot, které se mezi generacemi lišily.

Rodiče Němců, kteří v 60. letech dospívali, patřili k tzv. „skeptické generaci“³⁴. Tito lidé se aktivně podíleli na obnově SRN po Druhé světové válce a měli tendenci se se k politické a společenské scéně spíše nevyjadřovat. Naproti tomu jejich děti dospívaly již v blahobytu a první poválečné roky snahy o přežití se jich již netýkaly. Mladí lidé se v 60. letech nacházeli ve větším blahobytu. Díky tomu byla společnost tohoto desetiletí označována jako „prožitková společnost“ (*Erlebnisgesellschaft*)³⁵. Mladí lidé začali oproti svým rodičům více projevovat své názory jak v politické, tak i společenské rovině. Tato mladá a sebevědomá generace byla ovlivněna kulturními vlivy z USA i Francie.

Mnoho mladých Němců bylo uchváčeno rockovou muzikou a novými americkými filmy. Častým tématem románů byla v té době lidská existence a svoboda³⁶. Konzumní život, individualita a moderní západní kultura byli v silném kontrastu s tím, v čem vyrůstali rodiče tehdejší mladé generace. Tyto dvě generace

³⁴ Preyer, Gerhard, Jakob Schissler. 2002. "Der Mythos Der Modernisierung". *Die Politische Meinung, Konrad-Adenauer-Stiftung E.V.* 2002 (389). s. 40.

³⁵ Schildt, Axel. "Vor der Revolte: die sechziger Jahre." *Aus Politik und Zeitgeschichte* 25 (2001). S. 8.

³⁶ Preyer, Gerhard, Jakob Schissler. 2002. "Der Mythos Der Modernisierung". *Die Politische Meinung, Konrad-Adenauer-Stiftung E.V.* 2002 (389). s. 40.

zastávaly velmi odlišné hodnoty a jejich smýšlení bylo též rozdílné. Tato hodnotová proměna v SRN proběhla velmi emocionálně, neboť starší generace měly tendenci nést životní přístup svých potomků spíše nelibě³⁷.

V případě členů SDS, kteří byli aktivní v 60. letech, se jednalo o tzv. „děti války“, které se narodili v rozmezí let 1930 a 1945. Tato generace byla válkou poznamenána dospíváním „bez otců“, neboť ve 2. světové válce padlo mnoho mužů. Na protestech v 60. letech se podílela část této generace „válečných dětí“, která dosáhla vysokoškolského vzdělání, která disponovala schopností vyjadřovat své cíle a myšlenky, nejen v politické oblasti. Pro levicově orientované studenty, jež mimo jiné sdružoval právě SDS, patřila demokratizace a liberalizace společnosti k hlavním tématům³⁸. Tito studenti většinou pocházeli z rodin s liberálnější výchovou, díky které byli více citliví na morální aspekty.³⁹

2.4.2. Spory ohledně univerzitního vzdělání

Již po druhé světové válce byla předmětem společenského diskursu možná univerzitní reforma. Univerzity byly již v té době institucemi, které si zakládaly na humboldtovské tradici, která byla částečně považována za zkosnatělou⁴⁰. Již počátkem šedesátých let upozorňovali pedagogové na potřebné rozšíření nabídky univerzitního vzdělání. Spolková vláda na tyto podněty reagovala a začala se intenzivně věnovat podpoře vyššího vzdělání, tak aby SRN stíhala světový technický a vědecký pokrok. S narůstajícím počtem škol a univerzit se rozšířil i počet studentů. Tito studenti se nacházeli ve fázi tzv. „postadolescence“. Mezi lety 1960 a 1974 se počet žáků a studentů zvýšil o 40 % na 12,1 milionů. Zároveň se i zvýšila celková úroveň vzdělání, neboť na gymnáziích a „reálkách“ (něm. *Realschulen*) vzrostl počet žáků⁴¹.

Přesto se studenti ohrazovali proti přílišnému konzervativismu a absenci nových idejí a přístupů od konce Druhé světové války. Velmi emocionální debaty

³⁷ Wolfrum, Edgar. 2008. *Zdařilá Demokracie*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal. s. 212 - 215.

³⁸ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 216 – 217.

³⁹ Tamtéž, s. 34

⁴⁰ Sieg, Ulrich, Dietrich Korsch. 2005. *Die Idee Der Universität Heute*. München: K.G. Saur. s. 79

⁴¹ Siegfried, Detlef. 2006. *Time Is On My Side*. Göttingen: Wallstein-Verlag. s. 40 – 43.

budila v 60. letech přítomnost vyučujících s nacistickou minulostí na německých univerzitách. Mladí lidé volali po zrušení klasických autorit a demokratizaci vysokoškolského prostředí⁴².

Jednou z organizací, která se situací na Německých univerzitách dlouhodobě zabývala, byl i SDS. Konkrétní cíle a způsob, jakým byly prosazovány, budou popsány v kapitole 5, zabývající se tématy a činnostmi SDS v 60. letech.

2.4.3. Kritika parlamentního systému v SRN

Vedle společenských a kulturních změn se v 60. letech v SRN odehrály i zásadní změny v politické oblasti. Jako jistý bod zlomu lze označit aféru Spiegel, kdy byl tento deník po zveřejnění informací o cvičeních spolkové armády obviněn ministrem obrany za CSU F. J. Strauβem z vlastizrady. Několik redaktorů bylo zatčeno a prostory redakce byly prohledávány policií. Tento rychlý zásah represivních složek se setkal s negativní reakcí obyvatel SRN, kteří tuto akci považovali za ohrožení svobody slova a demonstrovali za propuštění redaktorů a demisi ministra obrany.⁴³

V reakci na počínání F. J. Strauβe odstoupili ministři FDP z vlády. Tím se koalice rozpadla. Kancléř Konrad Adenauer (CDU) sestavil s FDP novou vládu s příslibem, že v roce 1963 odstoupí. To se také stalo a vlády se chopil „otec hospodářského zázraku“ Ludwig Erhard⁴⁴. Vláda CDU / CSU a FDP s L. Erhardem v čele pokračovala po znovuzvolení v roce 1965 do roku 1966, kdy spolkovou republikou otřásla hospodářská krize. V důsledku neúspěšných jednání o rozpočtu SRN z vlády v říjnu 1966 odstoupili ministři za FDP a koalice se rozpadla.

Pro vytvoření nové vlády CDU / CSU a FDP neměly tyto strany dostatek mandátů, tak aby vytvořily většinu. V případě koalice FDP a SPD by byla většina velmi těsná.

⁴² Sieg, Ulrich, Dietrich Korsch. 2005. *Die Idee Der Universität Heute*. München: K.G. Saur. s. 80 – 81.

⁴³ Herbert, Ulrich. 2014. *Geschichte Deutschlands Im 20. Jahrhundert*. München: C.H. Beck. s. 1391 – 1392.

⁴⁴ Tamtéž, s. 1392.

Proto v roce 1966 poprvé v historii vznikla takzvaná velká koalice, kdy se spojily CDU / CSU a SPD. Kancléřem byl zvolen Kurt Georg Kiesinger (SPD)⁴⁵. Tato velká koalice, která měla působit do příštího termínu řádných voleb 1969, měla před sebou nelehký úkol v podobě stabilizace hospodářské situace. Hlavním úkolem byla modernizace legislativy, která se zabývala hospodařením se státními financemi. Vedle toho si velká koalice dala za cíl schválit tzv. „Nouzové zákony“ („*Notstandgesetze*“)⁴⁶. Ty upravovaly státní postupy v případě vyhlášení nouzového stavu. Mimo jiné z nich vyplývala možná ztráta moci parlamentu.

Velká koalice měla výhodu v tom, že díky jasné většině měla mnohem větší šanci snadno schválit zákonné úpravy. Problémem ovšem bylo, že přitom došlo k praktickému vymizení parlamentní opozice. Tento fakt vnímala společnost velmi citlivě. Byli to právě mladí lidé, kteří se začali proti velké koalici ohrazovat, z čehož vzniklo pozdější studentské protestní hnutí. Ve společnosti panoval dojem, že existence velké koalice ohrožuje demokracii v SRN. Lidé vyjadřovali obavy z možného nastolení autoritářského politického režimu, které umocňovala i vládní snaha o prosazení výše zmíněných nouzových zákonů⁴⁷.

SDS tak v souvislosti ve vzniku Velké koalice formuloval tezi, podle které se kapitalismus a demokracie v podstatě vylučovali. SDS řešení spatřoval v zavedení „demokracie rad“⁴⁸ („*Räterdemokratie*“)⁴⁹.

⁴⁵ Wolfrum, Edgar. 2008. *Zdařilá Demokracie*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal. s. 188 - 193.

⁴⁶ Glaeßner, Gert-Joachim. 1999. *Demokratie Und Politik In Deutschland*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. s. 275 – 277.

⁴⁷ Tamtéž, s. 110 – 116.

⁴⁸ Kraushaar, Wolfgang. 2001. "Denkmodelle Der 68er-Bewegung". *Aus Politik Und Zeitgeschichte* 2001 (B 20 - 23).

⁴⁹ V případě demokracie rad mají zákonodárnou a správní moc zvolení zástupci (rady), rozdělení dle profesí. Rady mají vázaný mandát, plní cíle voličů a jsou odvolatelné. Jako významný příklad lze uvést ruský systém rad, který zde fungoval na počátku 20. století. viz Demirovic, Alexander. 2009. "Räterdemokratie oder Das Ende Der Politik". *PROKLA. Zeitschrift Für Kritische Sozialwissenschaft* 155 (2).

3. Vývoj socialistického německého studentského svazu

Většina Němců si ve spojení s pojmy „protestní levicové hnutí“, nebo „mimoparlamentní opozice“ vybaví rok 1968. V tomto roce vyvrcholilo dění 60. let masovými protesty nejen v západoněmeckých ulicích.

Co se týče samotných aktérů, pojmy mimoparlamentní opozice, ani protestní hnutí samy o sobě mnoho neprozrazují. Za jednu z hlavních organizací, které se na činnosti protestního hnutí významně podílely lze považovat „Socialistický německý studentský svaz“ („*Sozialistischer deutscher Studentenbund*“ – SDS). Ovšem SDS nebyla jedinou institucí, která se na protestech podílela. Kromě studentů, z nichž byla část členy SDS, se protestů účastnily i odbory a intelektuálové⁵⁰.

Vzhledem k tomu, že se tedy nejednalo pouze o studenty, bude v této práci užíván pojem „protestní levicové hnutí“. Vzhledem k významné roli SDS, bude pozornost práce věnována právě tomuto svazu. Nejdříve bude popsán vývoj SDS, jeho cíle a myšlenky. Poté se práce bude věnovat způsobům, jakým byly cíle prosazovány a zda-li se jejich prosazení zdařilo.

V následujících třech podkapitolách se práce bude věnovat hlavním mezníkům vývoje Socialistického německého studentského svazu, jehož existenci odborná literatura standardně dělí do tří generací a čtyř dekad. V každé generaci se SDS zabýval specifickými tématy a vyjadřoval své postoje. Pro SDS bylo navíc typické, že ačkoliv stavěl především na marxismu, tak sdružoval různé názorové proudy. Zároveň lze říci, že mezi první, zakladatelskou generací, a třetí, či čtvrtou generací lze pozorovat generační konflikt, který byl popsán v předchozích kapitolách. Tento generační konflikt vedl mimo jiné k odštěpení od SPD⁵¹. Každá část popíše hlavní mezníky vývoje dané generace SDS, proměny jeho členské základny a hlavní myšlenkové body.

⁵⁰ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 19 – 27

⁵¹ Tamtéž s. 13

3.1. První generace SDS

Socialistický německý studentský svaz byl založen v září roku 1946. Tento levicový svaz se etabloval po boku přední sociálně demokratické strany SPD⁵².

Jednalo se o první studentskou organizaci založenou v SRN po druhé světové válce. Částečně vycházel z idejí socialistického studentského svazu, který byl zrušen v dobách Národního socialismu. Co se týče počáteční myšlenkové základny, významnou roli hrál pacifismus. Mnoho zakládajících členů sloužilo v Druhé světové válce a jejich hlavním přáním byl mír. Dále se od samého začátku snažil podnítit vyšší politickou angažovanost mladých lidí⁵³. Mezi přední členy SDS patřili například Helmut Schmidt, který byl v letech 1947 – 1948 předsedou SDS v britské okupační zóně, Karl Wittrock, který předsedal SDS v americké okupační zóně, nebo John van Nes Ziegler, který předsedal SDS v národní rovině⁵⁴.

Měnová reforma roku 1948 přivedla mnoho studentů do finanční nouze. Na sjezdu SDS v Eddigehausenu byla vyčleněna pracovní skupina, která měla zpracovat nové stanovy SDS. Mezi ně patřila snaha o nastolení pořádku, který je založený na míru a dostatku umožňujícím pokrytí základních potřeb. Cílem SDS bylo umožnění studia všem nadaným lidem a zajištění jejich živobytí po jeho dobu a zrušení studijních poplatků⁵⁵.

V padesátých letech se členové SDS zabývali především společenským vývojem, zabývali se výzkumem demokracie, jejím porovnáním se socialismem, historií KPD, či stalinismem. Tento kritický přístup se zachoval i do další dekády⁵⁶.

K hlavním hodnotám první generace patřila solidarita, ochota pracovat ve skupině a vzájemně se rozvíjet⁵⁷. Teoretický diskurs začal v SDS až na počátku 50. let kdy se svazové pracovní skupiny začaly zabývat diskusemi o marxismu, který fungoval jako tehdejší hlavní teoretická základna SDS. Antistalinistický postoj dokazuje usnesení z roku 1947, které zakazovalo paralelní členství v SDS a komunistické KPD, což bylo obhajováno zájmem o zachování socialistického kurzu

⁵² Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 49

⁵³ Fichter, Tilman. 1988. *SDS Und SPD*. Opladen: Westdeutscher Verlag. s 59 - 60

⁵⁴ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 47

⁵⁵ Fichter, Tilman. 1988. *SDS Und SPD*. Opladen: Westdeutscher Verlag. s 75 – 78

⁵⁶ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 41

⁵⁷ Tamtéž s. 43

SDS.⁵⁸ V roce 1952 vznesla část členstva SDS požadavek na vznik kateder zaměřených na sociologii a politologii. Vědecké elity se po návratu z emigrace angažovaly v univerzitních institucích, jakými byly například „Berlínský institut pro politické vědy“ („*Berliner Institut für politische Wissenschaft*“), nebo „Frankfurtský institut pro sociální výzkum“ („*Frankfurter Institut für Sozialforschung*“). Existence těchto institucí nebyla univerzitami úplně podporována, neboť se obávaly politizace vysokoškolského prostředí⁵⁹.

V roce 1953 vzniklo „Socialistické vysokoškolské sdružení“ („*Sozialistische Hochschulgemeinschaft*“), které se skládalo ze zakládajících osob SDS a několika univerzitních profesorů. Toto sdružení mělo za cíl vytvořit návrh socialistické reformy univerzit, ze kterého by mohl čerpat i SDS.

Po porážce SPD v parlamentních volbách v roce 1953 se začala formovat pracovní skupina, sestávající ze členů SPD a SDS, která hledala řešení, jak se stát pro voliče atraktivnější. Tato skupina sestavila seznam předpokladů nutných pro proměnu SPD. Mezi ně patřilo propuštění starých funkcionářů z dělnické třídy a „oživení“ strany mladými politiky. Tím byl předznamenán příchod druhé generace SDS⁶⁰.

3.2. Druhá generace

V roce 1953 se v rámci SDS odštěpila frakce kolem spolkového předsedy Ulricha Lohnara, která zastávala názor, že občanskou demokracii je možné chránit i za vojenské pomoci. V tomto období SDS opustila zakladatelská, poválečná skupina, která své studium již dokončila a v rámci svazu tak došlo ke generační obměně. Nová generace prakticky upustila od myšlenky třídního boje a věnovala se spíše aktivitám v rámci svazových institucí.

V roce 1952 měly být uvedeny filmy Veita Harlana, který dříve natáčel filmy s nacionálně socialistickou tematikou. V této době SDS poprvé veřejně demonstrovala proti jejich uvedení. V roce 1954 se Marburské konference SDS mimo jiné účastnil i odborový předák Ludwig Rosenberg, který představil svou vizi spolupráce odborů

⁵⁸ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 39 - 41

⁵⁹ Tamtéž, s. 48

⁶⁰ Tamtéž, s. 51 - 53

s SDS⁶¹. Na této konferenci byla také přednesena nová stanoviska týkající se vize zahraniční politiky. SDS požadoval aby se na úrovni okupačních možností otevřelo téma možného sjednocení Německa, dále aby SRN začala jednat se SSSR v předmětu otázky dalšího vývoje NDR a navázání kontaktu s NDR samotnou, aniž by došlo k jejímu faktickému uznání. Tím SDS prokázala, že kvalita jejího intelektuálního zázemí je minimálně srovnatelná s SPD⁶². Po této konferenci se začal východoněmecký svaz „Svobodná německá mládež“ („*Freie deutsche Jugend*“⁶³) ohrazovat proti činnosti SDS. Na to reagoval SDS protistalinistickou kampaní⁶³.

Po schválení „Pařížských smluv“ („*Pariser Verträge*“⁶⁴) ve Spolkovém sněmu v březnu 1955 řešila tehdejší vláda možnou remilitarizaci SRN. Na to SDS reagoval kampaní proti vojenské službě. Tzv. „Göttingké“ křídlo SDS volalo po jednotných protestních akcích, to ale zbytek svazu nepřijal⁶⁵.

Po volbách v roce 1957, kdy SPD opět prohrála, bylo patrné rozdělení SDS na realistické křídlo kolem Ulricha Lohnara a marxistické křídlo Michaela Maukeho. Lohnar se svou skupinou pracoval na vytváření nové socialistické koncepce, v jejímž duchu se později nesl Godesberský program⁶⁶.

3.3. Třetí generace

V roce 1958 bylo na sjezdu v Mannheimu zvoleno nové předsednictvo s Oswaldem Hüllerem v čele, které jehož členové povětšinou patřili k levé frakci SDS. K hlavním bodům nového vedení SDS patřilo pokračování v kampani proti jaderným zbraním, odmítnutí výzvy SPD k dobrovolné službě ve spolkové armádě.

⁶¹ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 56 – 57

⁶² Tamtéž s. 58 - 59

⁶³ Tamtéž s. 63

⁶⁴ Soubor Pařížských smluv mezi SRN a okupačními mocnostmi ukončil v roce 1955 okupační statut SRN. Jeho součástí byly smlouvy zahrnující vstup SRN do NATO, Západoevropské unie, dohoda o Sársku a „Deutschlandvertrag“ – smlouva regulující speciální nařízení a zvláštní pravomoci dřívějších okupačních mocností. viz Meyer, Patrick. 1999. "Die Europapolitik Der Bundesrepublik Deutschland". In *Europa - Handbuch*, 1st ed. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung. s. 4

⁶⁵ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 65 - 67

⁶⁶ Tamtéž, s. 76

Dále SDS pokračovala v kampani za ukončení francouzské ofenzivy v Alžírsku, čímž se projevil rostoucí odpor vůči imperialismu v rámci SDS⁶⁷.

V tomto období se v rámci SDS vytvořila frakce zvaná „Nedogmatická střední frakce“ („*Undogmatische Mittelfraktion*“). Při sjezdu SDS v Göttingenu se v létě 1959 ujala vedení SDS. Tato frakce, seskupená kolem Güntera Kallaucha, nesdílela stanovy Godesberského programu a vůči SPD byla často v názorové opozici. V roce 1960 SDS opustilo přibližně 100 členů, kteří přestoupili do nově vzniklého „Sociálně demokratického vysokoškolského svazu“ („*Sozialdemokratisches Hochschulbund*“). Tento svaz naopak sdílel hodnoty a postoje SPD⁶⁸.

Jelikož bylo členy SDS i několik redaktorů časopisu extremistického levicového časopisu Konkret, vydalo SPD prohlášení o neslučitelnosti působení v časopise Konkret a členství v SPD⁶⁹. Kromě boje proti atomovým zbraním se SDS na počátku šedesátých let zabýval také velkým množstvím stále aktivních právníků a soudců s nacistickou minulostí. Díky nátlaku SDS se nacionální socialismus stal opět předmětem společenského diskursu⁷⁰.

V roce 1960 se začal prohlubovat rozkol mezi SDS a SPD. Svaz přestal být od SPD financován. Krom ztížené finanční situace ale SDS z těchto událostí svým způsobem profitoval. Stal se nezávislým na politice SPD a vlivem personálních změn i jednotnějším⁷¹. Oficiální odloučení od SPD proběhlo v listopadu 1961, kdy se SPD usnesla o neslučitelnosti členství v SDS a SPD⁷². Toto usnesení o neslučitelnosti hrálo v událostech následujícího desetiletí klíčovou roli, protože umožnilo příklon SDS k tzv. „Nové levici“, s jejíž konceptem přišli teoretici z USA a Velké Británie. Tato Nová levice měla představovat kompromis mezi Sovětským komunismem a západní sociální demokracií⁷³. Díky tomu se SDS později stal jednou z nejdůležitějších organizací protestního hnutí⁷⁴.

⁶⁷ Tamtéž s. 81 - 82

⁶⁸ Fichter, Tilman. 1988. *SDS Und SPD*. Opladen: Westdeutscher Verlag. s 17

⁶⁹ Fichter, Tilman, Siegwand Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 96

⁷⁰ Tamtéž, s. 97

⁷¹ Tamtéž, s. 106 - 107

⁷² Fichter, Tilman. 1988. *SDS Und SPD*. Opladen: Westdeutscher Verlag. s 17

⁷³ Kraushaar, Wolfgang. 2001. "Denkmodelle Der 68Er-Bewegung". *Aus Politik Und Zeitgeschichte* 2001 (B 20 - 23).

⁷⁴ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 52

3.4. Čtvrtá generace

V říjnu roku 1962 se konal sjezd SDS ve Frankfurtu nad Mohanem.

K hlavním tématům patřila Socialistická teorie ve skupinové práci, která byla popsána jako schopnost dalekého rozhledu a hledání souvislostí za společností stanovenými hranicemi⁷⁵. Dále se svaz zabýval tématem demokratizace vysokých škol a zabránění ideologického ovlivňování studentstva. Jako hlavní cíle bylo stanoveno pořádání pravidelných seminářů a organizaci pracovních skupin, které by měli pomoci k vytváření si vlastního názoru a suverenity studentů.

Obrat ve způsobu, jakým se svaz sám chápal lze vyčíst z článku Berlínského předsedy SDS Manfreda Liebela, který o SDS prohlásil, že především seskupuje mladou socialistickou inteligenci, než mladou dělnickou třídu, jak SDS chrápala SPD. Na Leibelovu myšlenku navázal teoretik Dieter Rave, který prohlásil, že je třeba zabývat se postupným nahrazováním dělnictva vyspělou technikou, které se tak stává nahraditelné⁷⁶.

Další významná svazová konference se konala v září 1964 ve Frankfurtu. Zde byl navržen rozsáhlý program univerzitních reforem, který zahrnoval vytvoření Mezinárodního svazu levicových studentů, který měl zahrnovat SDS, odštěpenou SHB⁷⁷, LSD⁷⁸ a ISSF⁷⁹. Dále byl na konferenci vyjádřen cíl zrušení zákazu KPD v SRN, který dle studentů vytvářel cestu k potírání státu „nepohodlných“ politických stran. V závěru konference bylo dohodnuto vytvoření pracovní skupiny, která se měla zabývat válečnou situací ve Vietnamu⁸⁰.

V roce 1963 lze spatřovat obrat na Svobodné univerzitě v Berlíně („*Freie Universität Berlin*“ – FU), kdy ve volbách do tamního studentského výboru získali většinu levicoví kandidáti. Tímto odstartoval příklon studentských vysokoškolských

⁷⁵ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 115

⁷⁶ Tamtéž, s. 116 - 117

⁷⁷ Sociálně demokratický vysokoškolský svaz („*Sozialdemokratischer Hochschulbund*“) – vzniknul v roce 1960, jako studentská organizace SPD, která na rozdíl od SDS akceptovala Godesberský program SPD. viz Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 99 – 100

⁷⁸ Liberální studentský svaz Německa („*Liberaler Studentenbund Deutschlands*“), který vznikl v roce 1950 po boku FDP, ale v průběhu 50. let zaujímal spíše liberálně levicovou pozici. viz Krabbe, Wolfgang R. 2013. *Parteijugend In Deutschland: Junge Union, Jungsozialisten Und Jungdemokraten 1945–1980*. Berlin: Springer Verlag. s. 70 - 71

⁷⁹ Mezinárodní socialistický federace studentů („*Internationale sozialistische Studentenföderation*“) viz Kraft, Sandra. 2010. *Vom Hörsaal Auf Die Anklagebank : Die 68er Und Das Establishment In Deutschland Und Den USA*. Frankfurt am Main [u.a.]: Campus-Verlag. s. 50

⁸⁰ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 118

rad levicovým směrem⁸¹. Důvodem pro úspěch levicových představitelů byl jednak ne příliš zdařilý konec Adenauerovy vlády, kdy se vidina znovusjednocení vzdalovala. CDU/CSU se navíc začala projevovat více autoritářsky a její úsporná opatření ochromovala systém vyššího vzdělání v SRN.

Generační obměna na pokraji šedesátých let se projevila i tak, že s příchodem nových členů byl SDS otevřenější. To se projevilo v květnu 1964, kdy se jeho delegáti zúčastnili na setkání s FDJ v NDR. Se svým projevem zde také vystoupil spolkový místopředseda SDS Hellmut Lessing. Ten ve svém projevu požadoval propuštění odboráře Heinze Brandta, který byl unesen do NDR⁸². V následujícím měsíci se v Berlíně konala zemská konference SDS, kde byla tato akce vyhodnocena. Ukázalo se, že tato socialistická orientace SDS byla kladně vnímána a studenti začínali zaujímat opoziční postavení vůči politice SRN⁸³. V této době se SDS začínal chápat jako „Teoretická avantgardní organizace“ v kontextu celosvětové „Nové levice“.⁸⁴

⁸¹ Tamtéž, s. 128

⁸² Heinz Brandt byl žurnalista aktivní odborech. Vzhledem ke svému židovskému původu byl během 2. světové války umístěn v několika koncentračních táborech. Poté se navrátil do Sovětské okupační zóny, byl aktivním politikem v NDR. V 50. letech na sebe upoutal pozornost ostrou kritickou Waltera Ulbrichta. Následovně emigroval do SRN. V roce 1961 jej unesla východoněmecká tajná policie („Stasi“) ze Západního Berlína a zavlékla jej na území NDR. Zde mu měl být z důvodu údajné špionáže uložen trest odnětí svobody po dobu 13 let. Viz Andresen, Knut. (2006). Heinz Brandt - Ein streitbarer Intellektueller und die IG Metall. *Mitteilungsblatt des Instituts für Soziale Bewegungen*, 2006(35) s. 121-135.

⁸³ Tamtéž, s. 129

⁸⁴ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 54

4. Formování Levicového protestního hnutí

Pro studentské protestní hnutí, které se v začalo v SRN v první polovině 60. let formovat, hrál SDS klíčovou roli⁸⁵. Je ovšem na místě dodat, že protestní hnutí bylo složeno z pestré škály lidí a vedle studentů se akcí také účastnili odboráři, umělci a intelektuálové⁸⁶. Díky tomu, že sdružoval studenty na univerzitách, byla jeho myšlenková základna kvalitní. Svaz se ale ve své činnosti neomezoval pouze na univerzitní záležitosti, nýbrž se (v mnoha případech významně) podílel na různých veřejných akcích⁸⁷.

Jeho akceschopnost se projevila již v 50. letech, kdy proběhly protestní akce proti uvedení filmů Veita Harlana a nevyřešenému vyrovnání s nacistickou minulostí⁸⁸. V průběhu let se témata a postoje SDS měnila. Velká změna nastala na počátku 50. let, odštěpením části SDS, která byla nakloněná politice SPD. Zatímco SDS se dále ubíral marxistickým směrem⁸⁹. Další změny nastaly v 60. letech, kdy do SDS vstoupili členové Subversivní Akce⁹⁰ Rudi Dutschke a Bernd Rabehl a SDS začal recipovat myšlenky Frankfurtské školy. Následující podkapitoly nastíní historii FŠ a její kritickou teorii a popíší, jakým způsobem byly myšlenky Frankfurtské školy v SDS přejímány.

4.1. Frankfurtská škola v SRN

V roce 1923 byl v SRN Felixem Weilem založen Institut pro sociální výzkum (Něm. „*Institut für sozialforschung*“ = IFS). Tento institut byl marxisticky orientovaný, neboť rozčarovaná poválečná společnost hledala různé alternativy ke kapitalismu. Ještě v roce založení se Weilovi podařilo dohodnout se Frankfurtskou univerzitou na provázání s Institutem pro sociální výzkum, přičemž Weilova rodina

⁸⁵ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 19

⁸⁶ Tamtéž, s. 26

⁸⁷ Tamtéž, s. 19

⁸⁸ Tamtéž, s. 24

⁸⁹ Tamtéž, s. 47

⁹⁰ Subversivní akce („*Subversive Aktion*“) byla založena Dieterem Kunzelmannem v roce 1962. Toto seskupení vycházelo z přesvědčení, že konzumní způsob života ohrožuje tehdejší kapitalistickou společnost. Cílem SA byla revoluce v životě: omezení osobního vlastnictví, život v komunách a protesty formou provokací. Viz Farin, Klaus. 2010. "Subversive Aktion | Bundeszentrale für politische Bildung". *Bpb.De*. <http://www.bpb.de/gesellschaft/kultur/jugendkulturen-in-deutschland/36181/subversive-aktion>. Staženo dne 16. 6. 2017

univerzitu podporovala i po finanční stránce. Jako teoretický základ výzkumníkům sloužila marxistická kritická teorie. Kritická teorie se formovala v Časopise pro sociální výzkum („*Zeitschrift für Sozialforschung*“), který institut od roku 1930 vydával.

V roce 1930 se vedení Institutu ujal filozof Max Horkheimer. Po převzetí moci Hitlerem se členové institutu přesunuli do exilu, kde pokračovali ve své činnosti. M. Horkheimer založil pracovní skupinu, do níž mimo jiné patřil psycholog Erich Fromm a sociolog Herbert Marcuse. Z hlavních témat, kterým se členové Horkheimerova týmu zabývali, lze uvést například snahu o propojení psychoanalýzy S. Freuda s marxismem, z čehož vzniknul Frommův koncept sociální psychologie.

O čtyři roky později, v roce 1934 navázal Horkheimer úzkou spolupráci s filosofem Theodorem Adornem, protože se chtěl více věnovat teoretickému bádání. Ve 40. letech IFS vydal dílo, které bylo nazváno Dialektika osvícenství („*Dialektik der Aufklärung*“). Jednalo se o kompilaci esejí M. Horkheimera a T. Adorna, která se stala základním kamenem kritické teorie. Vedle toho se Horkheimerův kruh věnoval výzkumu antisemitismu v USA.

V roce 1950 se institut navrátil zpět do německého Frankfurtu a díky kontaktům z USA se Horkheimer stal rektorem Frankfurtské univerzity a tím pádem přední osobností v oblasti vzdělání. Horkheimerovým cílem bylo etablovat IFS jakožto vysoce kvalitní instituci, která měla tehdejší poválečné společnosti pomoci s denacifikací a vypořádáním se s minulostí. V roce 1956 se stal členem institutu také mladý filosof Jürgen Habermas, jenž byl v kontaktu s Německým socialistickým svazem mládeže („*Sozialistischer deutscher Studentenbund*“). Habermas se zabýval analýzou myšlení tehdejšího německého studentstva a na počátku 60. let se ujal vedení IFS. Ten v té době byl patřil již k velmi uznávaným sociologickým institucím v SRN. Společně s Adornem tak pokračovali v rozvíjení institutu.⁹¹

4.1.1. Kritická teorie

Kritická teorie (KT), o kterou se Frankfurtská škola opírala a rozvíjela byla velmi komplexní a proto je možné ji rozdělit do několika generací. Tato teorie v vznikla a byla dále rozvíjena na stránkách v předchozí sekci zmíněného Časopisu pro sociální výzkum, který IFS vydával.

⁹¹ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 55 – 70.

Základem kritické teorie je marxismus, který byl v počátku analyzován z ekonomického hlediska. Poté se kritika posunula směrem ke kultuře a pozitivismu⁹². Sociologii bylo vyčítáno, že je propojena se systémem a neslouží tedy pouze k účelu kritiky. Dále byli součástí kritické teorie i psychoanalýza⁹³ a existencialismus⁹⁴.

Spojení psychologie a sociologie bylo nezvyklé, ale nelze říci, že bylo nesmyslné, neboť v obou případech je hlavním tématem nalezení lidské svobody, která nemusí být jen fyzická, či daná společností, ve které se člověk nachází, neboť člověk může být „uvězněn“ i ve vlastní mysli. Velmi důležité bylo zahrnutí teorie Maxe Webera, který si zakládal na racionalitě⁹⁵. Kritická teorie se věnovala kritice západní společnosti, resp. liberálního kapitalismu prostřednictvím jeho kultury⁹⁶.

4.1.2. Vliv Frankfurtské školy na SDS

SDS se dlouhodobě zabýval vyrovnáním se s nacistickou minulostí. Vedle situace v 50. a 60. letech se ale zabýval i důvody, které masový příklon německého národa k Adolfu Hitlerovi a nacismu zapříčinily. Dílo Frankfurtské školy bylo v SDS intenzivně recipováno. Mohl za to především charakter práce FŠ, který byl založen na marxistické kritice kapitalismu, spojené s freudovskou psychoanalýzou a kulturní kritikou⁹⁷.

Významnou roli hrál časopis „Das Argument“, který patřil k předním publikacím SDS a v průběhu 60. let se zabýval kritickou teorií Frankfurtské školy. Na počátku šedesátých let se intenzivně zabýval obsahy původního „Časopisu pro sociální výzkum“, který FŠ vydávala. Časopis Argument kritickou teorií po její

⁹² Pozitivismus je metodologické stanovisko, které vychází z faktů (to, co je dáno) a nebere v potaz domněnky a úvahy. V pozitivismu existují proto jen reálná (prokázaná) fakta. Viz Störig, Hans Joachim, Karel Šprunk, Petr Rezek, Miroslav Petříček. 1991. *Malé Dějiny Filozofie*. Praha: Zvon. s. 339.

⁹³ Psychoanalýza je kompilace teorií v oblasti psychologie, které rozvinul Sigmund Freud. Dále se jedná o metodu užívanou v léčbě psychických poruch. Viz Freud, Sigmund. 2013. *Vorlesungen Zur Einführung In Die Psychoanalyse*. Frankfurt am Main.: Fischer-Taschenbuch-Verl. s. 5 – 7.

⁹⁴ Existencialismus je filosofický směr, který se formoval v meziválečném období ve Francii a SRN, reflektuje poválečnou depresi, úzkosti. Vyznačuje se pesimistickým přístupem k životu a svobodě. Viz Csef, Herbert. 2014. "Sinnorientierte Lebensentwürfe Bei Albert Camus. Ein Brückenschlag Zwischen Existenzphilosophie Und Psychotherapie.". *Internationale Zeitschrift Für Philosophie Und Psychosomatik* 1 / 2014 (10.). s. 1 - 8.

⁹⁵ Jandourek, Jan. 2003. *Úvod Do Sociologie*. Praha: Portál. s. 37 – 40.

⁹⁶ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 55 – 76.

⁹⁷ Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 119

rekonstrukci zasazoval do různých témat a dále interpretoval⁹⁸. Velkou roli v této rekonstrukci hrálo Marcusovo dílo „Eros a Civilizace“ („*Eros and Civilisation*“), které SDS nabízelo odpověď na to, jakým způsobem se společnost identifikovala s nacistickou ideologií Adolfa Hitlera⁹⁹.

Oficiální svazové periodikum „Nová kritika“ („*Neue Kritik*“) se kritickou teorií zabývalo méně, než Argument. S recepcí kritické teorie začala Nová kritika až v polovině 60. let s tím, že pracovala především s texty Marcuse a Habermase¹⁰⁰.

O mentální provázanosti SDS a Frankfurtské školy svědčí i to, že akci, které pořádal SDS, nebo časopis Argument, se účastnil vysoký představitel IFS Jürgen Habermas¹⁰¹. V neposlední řadě je třeba zmínit také to, že v „Kritické univerzitě studentů, pracovníků a žáků“ („*Kritische Universität der Studenten, Arbeiter und Schüler*“), kterou v roce 1967 založil SDS, hrála recepce kritické teorie významnou roli¹⁰².

4.2. Role Berlínského SDS při formování protestního hnutí

Po usnesení SPD o neslučitelnosti členství v SDS a SPD v roce 1961 se z SDS začínala stávat ideální organizace pro různé levicově orientované studenty. Vlivem recepce díla Frankfurtské školy se SDS od roku 1966 profiloval antiautoritářským směrem. Důležitým bodem byl vstup Rudiho Dutschka a Bernda Rabehla do Berlínského SDS v roce 1965. Dutschke a Rabehl byli zároveň členy „Subversivní akce“, která se vyznačovala recepcí díla Frankfurtské školy a silným antiautoritářským postojem. Nadaný řečník Dutschke v rámci SDS zaujal místo předního teoretika a měl velký podíl na činnosti SDS¹⁰³. Vlivem infiltrace členů SA došlo k teoretickému posunu SDS od konzervativního marxismu k neomarxismu¹⁰⁴.

Za tehdejší „centrum“ SDS lze jistě označit Berlín, což dokládá i jeho činnost. V červnu 1964 se SDS podílel na organizaci konference s FdJ ve Východním

⁹⁸ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 213 - 218

⁹⁹ Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 120

¹⁰⁰ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 227

¹⁰¹ Tamtéž, s. 219

¹⁰² Tamtéž, s. 230

¹⁰³ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 54

¹⁰⁴ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 199

Berlíně¹⁰⁵. A v prosinci téhož zorganizoval Berlínský SDS společně s LSD protest proti státní návštěvě premiéra Konga Moïse Tschombého¹⁰⁶. Tato akce dokládala, že levicovní studenti mají potřebu vyjádřit svůj nesouhlas s vnitřní i zahraniční politikou SRN¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Viz kapitola 4.4. Čtvrtá generace

¹⁰⁶ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 55

¹⁰⁷ Brown, Timothy Scott. 2014. "1968 In West Germany: The Anti-Authoritarian Revolt". *The Sixties* 7 (2). s. 100

5. Činnost SDS v rámci protestního hnutí v 60. letech

Jak již bylo řečeno v předchozích kapitolách, SDS hrál v událostech 60. let klíčovou roli. Díky své intelektuální základně a zkušenostem s pořádáním seminářů, sjezdů a dalších akcí měl dobré organizační schopnosti. Za hlavní postavu SDS v 60. letech lze označit Rudiho Dutschka, který do Berlínské SDS přinesl myšlenky Frankfurtské školy a antiautoritářské postoje. Dále byl výrazným řečníkem, díky čemuž se stal i mediální ikonou SDS a celého protestního hnutí. Díky tomu fungoval SDS jako centrální organizace v rámci protestního hnutí, které zahrnovalo i mnoho menších spolků bez pevné struktury¹⁰⁸, včetně uměleckých i intelektuálních elit a odborů, které se ale do protestů zapojily jen částečně.¹⁰⁹

Paradoxní je, že ačkoliv byl SDS považován za ústřední organizaci protestního hnutí, nejednalo se o největší studentský spolek v SRN. V roce 1966 měl SDS podle odhadů přibližně 1 200 členů. Zatímco „Kruh křesťansko- demokratických studentů“ („*Ring Christlich-Demokratischer Studenten*“) sdružoval 2 200 členů a „Sociálně- demokratický vysokoškolský svaz („*Sozialdemokratischer Hochschulbund*“) jich měl 1 500. Z toho vyplývá, že se jednalo o třetí největší studentský svaz v SRN. Situace se změnila během roku 1967, kdy se během protestů členská základna SDS rozšířila na 2 500 studentů, což bylo přibližně 1 % studentstva ze SRN¹¹⁰.

5.1. Hlavní témata SDS

V průběhu šedesátých let navázal SDS v rámci protestního hnutí na témata, jimiž se zabýval již v předchozích letech. Jednalo se především o vyrovnání se s nacistickou minulostí, postoj k militarismu a roli demokracie na německých vysokých školách¹¹¹. Obecně tak SDS projevil své dlouhodobě zastávané hodnoty, jakými byl pacifismus, demokracie a boj proti autoritativním režimům.

SDS prosazoval zásadní reformu vysokých škol v SRN, mezi jejíž hlavní body patřilo větší otevření se univerzit vůči veřejnosti a zpřístupnění studia i pro sociálně

¹⁰⁸ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 18 - 19

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 26

¹¹⁰ Tamtéž, s.46

¹¹¹ Tamtéž, s. 48

slabší studenty (například za pomoci finančních příspěvků). Dále se SDS ohrazoval vůči přílišnému autoritářství ze strany docentů a vedení vysokých škol. Cílem SDS byla v demokratizace univerzitního prostředí, díky které by studenti měli větší možnost spolurozhodování ve vysokoškolských radách¹¹².

V roce 1965 se k tématům SDS přidaly i tzv. „Nouzové zákony“ („*Notstandgesetze*“) o jejichž zavedení vláda jednala. Studenti v nich spatřovali možnost ohrožení demokracie a domáhali se jejich nepřijetí¹¹³.

V průběhu 60. let SDS také vedl kampaň proti vydavatelství Springer. Toto vydavatelství mělo v portfoliu mnoho titulů a bylo tak podezříváno z porušování antimonopolního zákona. Na činnost protestního hnutí reagovalo vydavatelství velmi kritickými články v bulvárním deníku Bild. Reakcí SDS byl požadavek na řádné prošetření, zda-li Springer neporušuje legislativu a případné vyvlastnění vydavatelství, nebo jiné přerušování jeho dosavadní činnosti¹¹⁴.

Vedle toho SDS také citlivě reagoval na vojenské intervence USA ve Vietnamu. Ostře sledovaná válka proti Vietkongu byla považována za genocidu obyvatel, proti níž se nejen SDS silně ohrazoval¹¹⁵.

5.2. Protestní činnost SDS v letech 1965 - 1966

V roce 1965 uspořádal SDS několik významných akcí. V únoru se na Svobodné univerzitě v Berlíně konala diskuse se zástupci americké vojenské mise ohledně války ve Vietnamu. Při této diskusi byli vojáci řečníky SDS intenzivně konfrontováni, což vedlo k potvrzení domněnky levicových studentů, že spojené státy ve Vietnamu válčí především proti tamnímu lidu¹¹⁶.

Dále se v tomto období také otevřelo téma Nouzových zákonů, kdy studentské spolky, včetně SDS svolali kongres v Bonnu, který nesl název „Demokracie před nouzovým stavem“ („*Demokratie vor dem Notstand*“). K hlavním tématům patřila role parlamentu, svoboda tisku a právo stávkovat v nouzovém stavu. Kongresu se

¹¹² Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 117 - 118

¹¹³ Tamtéž, s. 130 - 131

¹¹⁴ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 207 - 208

¹¹⁵ Tamtéž, s. 190

¹¹⁶ Tamtéž, s. 139

účastnilo přibližně 1200 osob, mezi něž patřili studenti, levicová inteligence i odboráři. Touto akcí byl podán první impuls k formování mimoparlamentní opozice¹¹⁷.

Pro mobilizaci studentstva hrála významnou roli aféra „Kuby – Krippendorff“¹¹⁸. Na půdě Svobodné univerzity v Berlíně byla pořádána konference, kam byl pozván i novinář Erich Kuby. Rektor univerzity odmítl propůjčit této akci školní prostory, protože se Kuby v roce 1958 kriticky ohrazoval vůči poměrům na Svobodné univerzitě. SDS v reakci na kroky rektora na 18. května 1965 vyhlásilo „přednáškovou stávkou“¹¹⁹, které se zúčastnilo 3000 studentů¹²⁰.

Po aféře Kuby následovala kauza Krippendorff. Asistent Ekkehart Krippendorff pracoval na Svobodné univerzitě a ve svém příspěvku pro magazín „*Spandauer Volksblatt*“ prohlásil, že rektor Svobodné univerzity schválně zrušil přednášku filozofa Karla Jasperse. Později se ukázalo, že Krippendorffovo tvrzení byla pouze nepodložená domněnka a jeho pracovní smlouva s univerzitou nebyla prodloužena. Na to reagovali studenti opětovnými protesty¹²¹ a voláním po další přednáškové stávce¹²².

V květnu 1966 byl ve Frankfurtu pod záštitou SDS uspořádán kongres nazvaný „Vietnam – analýza jednoho příkladu“ („*Vietnam – Analyse eines Exempels*“). Kongresu se zúčastnilo přes 2000 studentů, odborářů a zástupců levicové inteligence. Hlavním přednášejícím byl filosof Frankfurtské školy, Herbert Marcuse. Válka ve Vietnamu zde byla odsouzena, a jednání USA označeno za ohrožující Vietnamské obyvatelstvo a odporující zájmu obyvatel USA¹²³.

O měsíc později byl „položen základní kámen“ protestního hnutí, kdy se u Kochelského jezera sešla část členů „Subversivní akce“ a SDS, včetně Dutschka a pozdějších zakladatelů radikálních komun „Kommune 1“ a „Kommune 2“. Zde byly probrány možnosti protestů a různé strategie provokačních akcí¹²⁴.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 130 - 131

¹¹⁸ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 55

¹¹⁹ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 135

¹²⁰ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 55

¹²¹ Hoffmann, Jessica, Helena Seidel, Nils Baratella. 2008. *Geschichte Der Freien Universität Berlin*. Berlin: Frank & Timme. s. 63

¹²² Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 55

¹²³ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 149

¹²⁴ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 189 - 192

5.3. Činnost SDS v rámci protestního hnutí v roce 1967

V dubnu 1967 zatkla policie 7 studentů pro podezření z přípravy bombového útoku na amerického viceprezidenta Huberta Horatia Humphreye, který měl SRN navštívit. Jak se ukázalo, tito studenti, patřící ke Kommune 1¹²⁵ útok chystali, ale jako „zbraně“ měl posloužit puding a sáčky s barvou. V reakci na zatčení studentů uspořádala SDS demonstraci před zámkem Charlottenburg a budovou vydavatelství Springer¹²⁶, které se zúčastnilo přibližně 2000 osob¹²⁷.

Za moment vzniku protestního hnutí je označován 2. červen 1967, kdy byla v Berlíně uspořádána demonstrace proti návštěvě iránského šáha Muhammada Rezá Pahlavího, který ve své zemi udržoval diktaturu¹²⁸. Proti Pahlavímu demonstrovalo přibližně tisíc lidí, na které dohlížela Íránská a Německá policie. Agresivní střety byli potlačováni, přičemž byl policistou Karlem-Heinzem Kurrasem zezadu zastřelen student Benn Ohnesorg, který se během demonstrace nedopustil žádného trestného činu. O dva dny později se na Svobodné univerzitě sešlo přes 3000 studentů, kteří tak reagovali na Ohnesorgovo zastřelení¹²⁹. V tento moment se mobilizovali studenti napříč SRN a protesty tak nebyly již záležitostí pouhého Berlína, či Frankfurtu nad Mohanem¹³⁰.

Řádné objasnění tohoto činu požadovali nejen studenti, ale i mnoho lidí napříč veřejností, včetně tehdejších kulturních a společenských elit. Docházelo k demonstracím v celé zemi, kterých se zúčastnilo přibližně 100 000 osob. Navzdory společenskému apelu nebyl policista Kurras uznán vinným¹³¹.

Ještě v den pohřbu B. Ohnesorga se v Hannoveru konal sjezd SDS, nazvaný „Vysoká škola a demokracie – podmínky a organizace odboje“ („*Hochschule und Demokratie – Bedingungen und Organisation des Widerstandes*“)¹³², který se zabýval odbojem na Německých vysokých školách. Sjezdu se účastnilo přibližně 7 000 lidí,

¹²⁵ Radikální Kommune 1 byla součástí SDS od ledna 1967 do 12. května 1967, kdy byla pro vedení kontroverzní letákové kampaně, kde se podepsala jako SDS, ze svazu vyloučena. Viz Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 158, Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 196

¹²⁶ Novináři z vydavatelství Springer plánovanou akci odhalili a nahlásili ji policii. Viz Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 196

¹²⁷ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 157

¹²⁸ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 55

¹²⁹ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 194 - 195.

¹³⁰ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 55

¹³¹ Schmidtke, Michael. 2003. *Der Aufbruch Der Jungen Intelligenz*. Frankfurt/Main: Campus-Verl. s.

135

¹³² Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 195.

včetně J. Habermase. Byl zde kritizován návrh berlínského senátu, který měl umožnit provádění zrychlených soudních procesů s lidmi, kteří byli zadrženi při demonstracích. Dalším tématem bylo i plánované schválení Nouzových zákonů (NZ), proti kterým se SDS silně ohradil. R. Dutschke NZ označil za legitimizaci úředního a policejního násilí a přípravu pro vznik autoritativního státního zřízení¹³³.

V červenci byl do Berlína pozván H. Marcuse, který zde přednesl několik projevů na téma revoluce v SRN. Tyto přednášky byly knižně vydány jako „Konec Utopie“ („*Das Ende der Utopie*“) a staly se jedním z nejdůležitějších pramenů levicového protestního hnutí.¹³⁴

V září 1967 se do popředí SDS dostal médií často citovaný Rudi Dutschke. K projektům, kterým se SDS dále věnovala patřily kampaně proti Nouzovým zákonům a vydavatelství Springer¹³⁵. Dále byla v Berlíně založena první „alternativní univerzita“: „Kritická univerzita studentů, pracovníků a žáků“ („*Kritische Universität der Studenten, Arbeiter und Schüler*“). Jednalo se o reakci na stav tehdejších německých univerzit, který byl ze strany SDS dlouhodobě kritizován. Tato univerzita byla provozována SDS a existovala do roku 1968. Alternativní univerzity se studenti snažili otevřít i v dalších městech SRN¹³⁶.

5.4. Rok 1968

V únoru 1968 uspořádala SDS s Vietkongem konferenci, která se zabývala Válkou ve Vietnamu („*International Vietnam Kongres*“¹³⁷). Zde se sešli návštěvníci včetně tehdejších levicových intelektuálních elit. Poté se konal průvod, kterého se zúčastnilo přibližně 15 000 lidí. Na tuto událost reagovala radnice Berlína s uspořádáním demonstrace proti protestnímu hnutí, na kterou se dostavilo přibližně 60 000 lidí, dav

¹³³ Schmidtke, Michael. 2003. *Der Aufbruch Der Jungen Intelligenz*. Frankfurt/Main: Campus-Verl. s. 136.

¹³⁴ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 195.

¹³⁵ V Kampani proti vydavatelství Springer pouzakovali studenti na to, že se jedná o hegemonu v oblasti žurnalistiky a tudíž díky své převaze může napomáhat k manipulaci občanů. Vydavatelství Springer se zase především na stránkách bulvárního deníku BILD kriticky vyjadřovalo k činnosti SDS a mimoparlamentní opozice. Viz Jung, Dae Sung. 2016. *Der Kampf Gegen Das Presse-Imperium*. Bielefeld: Transcript Verlag. s. 20 – 23.

¹³⁶ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 198 – 199.

¹³⁷ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 185

skandoval antikomunistická hesla a byl vybaven transparenty s antidutschkistickými slogany¹³⁸.

Dne 11. dubna byl R. Dutschke těžce zraněn poté co utrpěl stělné zranění hlavy a ramene. Dutschke na trvalé následky v roce 1979 zemřel. Tím ztratilo Protestní hnutí klíčovou osobu. Po tomto útoku vypukly další demonstrace, kterých se účastnilo přibližně 50 000 lidí. Ti se snažili o narušení fungování nakladatelství Springer, kterému byla kvůli štvavé Kampani proti Dutschkemu přičítána vina na zmíněném útoku. Demonstranti v ulicích požadovali vyvlastnění vydavatelství.¹³⁹ Protestující se tak snažili zablokovat provoz tiskáren vydávající tituly, které spadaly pod Springerův koncern¹⁴⁰.

Na jaře 1968 také ve vládě probíhala klíčová jednání zabývající se přípravou Nouzových zákonů. Mimoparlamentní opozice tak na 11. května 1968 svolala demonstraci v Bonnu. Ke studentům se připojili i věřící. Vedle samotné demonstrace plánovala SDS ještě další diverzní akce, které by poukázaly na závažnost situace.¹⁴¹ Jednalo se například o stávky a blokády, především v univerzitním prostředí.¹⁴² Pochodu na Bonn se zúčastnilo 60 000 lidí. Poté SDS uspořádala kongres s názvem „Autoritářský stát a odpor“ („*Autoritärer Staat und Widerstand*“), na kterou přišlo 3000 účastníků. Tyto události jsou považovány za vrcholnou akci studentských protestů v SRN. Po skončení kongresu se 2000 protestujících rozhodlo pochodovat směrem ke Francouzské ambasádě, která měla být v rámci projevení solidarity s francouzskými studenty obsazena. Tento pochod byl ale policií zastaven.

Demonstrace a blokády univerzit a škol pokračovaly ještě v průběhu celého května, studenti samovolně přejmenovávali univerzity, například v Kolíně byla tamní univerzita 27. května přejmenována na „Univerzitu Rosy Luxemburgové“. V Hamburgu demonstrovalo 8 000 studentů před domem Kurta Schumachera¹⁴³.

Přes všechno úsilí protestujících byly 30. května 1968 Nouzové zákony ve Spolkovém sněmu schváleny¹⁴⁴.

¹³⁸ Tamtéž, s. 186

¹³⁹ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 200.

¹⁴⁰ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 188

¹⁴¹ Schmidtke, Michael. 2003. *Der Aufbruch Der Jungen Intelligenz*. Frankfurt/Main: Campus-Verl. s. 137 – 140.

¹⁴² Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 192

¹⁴³ Tamtéž, s. 196

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 197

5.5. Rozpad protestního levicového hnutí

Schválení Nouzových zákonů znamenalo zásadní obrat pro SDS a potažmo celé protestní hnutí. Od této doby se protestní hnutí začalo přiklánět k násilí, které SDS v předchozích letech nechtěl používat. S odchodem Dutschkeho, který byl velkým zastáncem politické práce místo přímočarého násilí, se do popředí protestního hnutí dostal pozdější zakladatel teroristické buňky „Frakce rudé armády“ („*Rote Armee Fraktion*“ - RAF), radikál Andreas Baader¹⁴⁵.

Krizi v rámci SDS dokazovala neschopnost zvolit si nové vedení na sjezdu, který se konal v září 1968¹⁴⁶. Krátce po přijetí Nouzových zákonů kritizoval činnost SDS i samotný Jürgen Habermas, což v SDS vyvolalo pocit zrady¹⁴⁷.

V listopadu 1968 se konal soudní proces se členem SDS Horstem Mahlerem, který studenty zastupoval jako právník. Mahler byl obviněn z porušení povinností, které mu jeho oficiální povolání ukládalo. Vydavatelství Springer po něm požadovalo uhrazení škod, vzniklých při studentském pokusu o narušení jeho činnosti po atentátu na Dutschka, protože se Mahler demonstrace také účastnil¹⁴⁸. Členové SDS sešli před budovou soudu, kde začali vrhat dlažební kostky po dohlížejících policistech. Přes 130 osob bylo při tomto střetu zraněno¹⁴⁹. Jednalo se o první akci, kdy členové SDS vědomě použili násilí v takové míře¹⁵⁰.

V roce 1969, kdy skončila vláda Velké koalice, ztratila existence mimoparlamentní opozice fakticky na významu. Část lidí proto zakládala nové spolky, které v na myšlenky protestního hnutí v některých případech částečně navazovaly¹⁵¹.

¹⁴⁵ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 203.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 204

¹⁴⁷ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 199 - 200

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 198

¹⁴⁹ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 202 – 206.

¹⁵⁰ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 198

¹⁵¹ Jung, Dae Sung. 2016. *Der Kampf Gegen Das Presse-Imperium*. Bielefeld: Transcript Verlag. s. 295 – 296.

6. SDS po roce 1968

6.1. Vyhodnocení činnosti

Jak již bylo uvedeno v kapitole 6.1. *Hlavní témata SDS*, svaz v průběhu 60. let v především hájil své dosavadní hodnoty, mezi něž patřil pacifismus, demokracie a boj proti autoritativním režimům. V rámci protestního hnutí vedl několik kampaní, mezi něž patřila snaha o reformu německých univerzit, tlak na prošetření činnosti Springerova vydavatelství a boj proti schválení Nouzových zákonů.

Co se týče požadavku na větší demokratizaci univerzit, který patřil k hlavním tématům SDS již od 50. let, v kampani SDS se vyskytovalo několik problémů. Svaz nikdy precizně nedefinoval, do jaké míry a jakým přesným způsobem by demokratizace měla proběhnout. O to se vedly dohady mezi různě zaměřenými členy SDS, mezi nimiž byli nejvíce zastoupeni „tradicionisté“ a „antiautoritáři“. Na myšlenku demokratizace ale bylo přeci jen navázáno. Svaz německých studentů „*Verband Deutscher Studentenschaften*“ ji na počátku 60. let zahrnul mezi své požadavky. Požadavek na větší možnost spolurozhodování o univerzitních záležitostech se stal předmětem jednání o reformě školských zákonů. Vůči těmto debatám byl SDS překvapivě pasivní a věnoval během 60. let více pozornosti projektu „Kritické univerzity“. Kromě otevření diskuse nebylo dosaženo reálných změn.¹⁵²

Kampaň proti vydavatelství Springer byla velmi vyhrocená a emocionální. Jednak z toho důvodu, že ve studentech převládal pocit, že Springer porušuje antimonopolní zákon. Za druhé jej studenti vinili z toho, že svou štvavou kampaní podnítil atentát na Dutschka. Neschopnost v rámci odplaty zablokovat činnost vydavatelství mnoho studentů zklamala a přivedla je k pocitu bezmoci¹⁵³.

V boji proti schválení Nouzových zákonů se ale kýženého cíle nepodařilo dosáhnout. Navzdory mobilizaci poměrně velké části studentstva a demonstracím, kterých se účastnili desetitisíce studentů napříč SRN, byly zákony ve spolkovém sněmu schváleny s 348 hlasy proti 100¹⁵⁴. S touto porážkou si SDS začal uvědomovat

¹⁵² Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 56 – 57.

¹⁵³ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 187 - 188

¹⁵⁴ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 197

fakt, že ve skutečnosti není schopen signifikantně ovlivnit vůli vlády, či většinové společnosti¹⁵⁵.

6.2. Rozpad

SDS se potýkal s problémy již od září roku 1968, kdy nebyl schopen na svazovém sjezdu ustanovit nové vedení¹⁵⁶. Ztráta vedoucí osobnosti v podobě Rudiho Dutschka, pocit bezmoci a frustrace vedl k postupnému štěpení v rámci svazu. Při pohřbu jednoho z členů SDS, Hanse-Jürgena Kraha, se v 20. února 1970 setkala přibližně 80 členů SDS, kteří se shodli, že pokračování činnosti již nemá cenu. Důvodem bylo nejen psychické vyčerpání, ale i pocit, že již nenacházeli témata, kterými by se SDS mohl zabývat. To bylo zpečetěno 21. března 1970, kdy byl svaz oficiálně rozpuštěn na shromáždění ve Frankfurtu, kterého se zúčastnil jen zlomek původních členů¹⁵⁷.

Původní členové SDS se často angažovali v jiném uskupení. Radikálnější lidé se uchýlili do teroristických organizací, jakými byla například „Frakce rudé armády“, nebo do různých duchovních a mystických kruhů. Část bývalých členů SDS přešla do prostředí (drogových) subkultur. Někteří se realizovali v menších komunistických stranách, či stranách bojujících za práva menšin. Později z těchto iniciativ také vznikla německá strana Zelených a zbytek politicky angažovaných původních členů SDS vstoupil do SPD¹⁵⁸.

¹⁵⁵ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 202

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 204

¹⁵⁷ Fichter, Tilman, Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 202 - 203

¹⁵⁸ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 206 - 207

Závěr

SDS byl první studentskou organizací, která byla v SRN po 2. světové válce povolena. Tento svaz navázal na myšlenky socialistického studentského svazu, který byl před válkou zrušen nacistickým režimem. V průběhu let se SDS vyprofiloval v organizaci zastávající levicové demokratické hodnoty a disponující kvalitní myšlenkovou základnou¹⁵⁹. Díky zkušenostem z pořádání sjezdů, seminářů a jiných akcí se SDS stal přirozenou přední organizací v protestním hnutí 60. let. Zabýval se politickou diskusí a byl činný nejen na poli univerzit, ale i mimo ně¹⁶⁰.

Po oddělení od SPD se SDS profiloval jako svaz mladé levicové inteligence, jehož Berlínská část představovala v 60. letech pomyslné centrum, kde vznikala myšlenková základna protestního hnutí a byly uspořádány první veřejné akce.

Paradoxní je, že se přitom jednalo o 3. největší studentskou organizaci v SRN, ačkoliv v roce 1966 měla pouhých 1 200 členů, jejichž počet během roku vzrostl na 2 500¹⁶¹. SDS se vypracoval ze studentského sdružení ve vlivnou organizaci, která se zabývala jak vnitřní, tak i zahraniční politikou SRN.

SDS si zakládal na ochraně demokratických hodnot, rovnoprávnosti a pacifismu. Proto není s podivem, že se stejně jako studenti v ostatních západních zemích zabýval situací ve Vietnamu. Vedle protestů proti Vietnamské válce patřil k hlavním tématům boj proti projednávanému přijetí Nouzových zákonů, snaha o demokratizaci univerzit a kampaň proti nakladatelství Springer¹⁶².

V případě pokusu o reformu německých vysokých škol dosáhl SDS částečného úspěchu v podobě otevření diskuse o těchto reformách i ve vyšších politických sférách. Problémem ovšem byla nekoordinovanost v rámci SDS, která zapříčinila absenci jasně formulovaného návrhu reformy a tím k reálným změnám nedošlo.

Nakladatelství Springer, které již v té době patřilo mezi významné společnosti vydávající široké spektrum tiskovin v SRN, reagovalo na bouřlivé demonstrace kritickou kampaní. Především bulvární deník Bild publikoval velmi emotivní články, kritizující studentské protesty a opovrhující vůdčí osobností SDS, Rudi Dutschkem. Poté, co byl Dutschke napaden a těžce zraněn, pustilo se protestní hnutí v čele s SDS

¹⁵⁹ Fichter, Tilman, Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext. s. 59

¹⁶⁰ Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript. s. 19

¹⁶¹ Tamtéž, s. 46

¹⁶² Tamtéž, s. 52 - 55

do kampaně, ve které vydavatelství Springer obviňovalo ze spoluzavinění útoku na Dutschka. Pokusy o blokaci distribuce tiskovin z tohoto nakladatelství skončily ale neúspěchem.

Navzdory mobilizaci širokého spektra studentstva, části odborů a dalších skupin obyvatel SRN se ovšem nepodařilo masovými demonstracemi ovlivnit postoj Spolkového sněmu, který kontroverzní Nouzové zákony přijal.

Průběh událostí 60. let byl na jednu stranu ukázkou schopnosti mobilizace napříč studentstvem. K získání větší moci a ovlivnění státního aparátu to ale nestačilo. Pocit neúspěchu a frustrace vedl k rozpadu SDS v roce 1970. Přesto nelze událostem 60. let upřít významnost jejich role pro historii SRN. V této době se společnost poprvé po 2. světové válce odhodlala projevit svůj názor a zájem o dění v zemi. Myšlenky SDS se zachovali dodnes a to i proto, že část bývalých členů SDS později stála u formování dodnes fungující německé strany Zelených¹⁶³.

¹⁶³ Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress. s. 202 – 206 - 207.

Summary

The SDS was the first student organization that was allowed in Germany after World War II. This union followed the ideas of the Socialist Student Union, which was abolished before by the Nazi regime. Throughout the years, the SDS has grown into an organization of democratic values and a think tank. Thanks to the experience of organizing congresses, seminars and other events, the SDS has become a natural prominent organization in the protest movement of the 1960s. It dealt with political debate and was active not only at the universities but also outside them.

After separating from the SPD, the SDS was profiled as a union of young leftist intelligentsia, whose Berlin section represented an imaginary centre in the 1960s, where the intellectual base of the protest movement was formed and the first public events were organized.

It is paradoxical that it was the 3rd largest student organization in Germany, although it had only 1,200 members at the beginning of 1966, and the number grew to 2,500 during the year. SDS developed from a student association into an influential organization that dealt with both domestic and foreign policy of Germany.

The SDS was based on the protection of democratic values, equality and pacifism. Therefore, it is not surprising that, just like students in other Western countries, it has dealt with the situation in Vietnam. In addition to the protests against the Vietnam War, the fight against the pending adoption of the Emergency Law, an attempt to democratize universities and a campaign against the Springer Publishing House were among the main topics.

In an attempt to reform German universities, the SDS achieved success in opening up the debate on these reforms even in higher political spheres. The problem, however, was the lack of coordination within the SDS, which caused the absence of a clearly formulated reform proposal.

Springer, the leading publisher of newspapers and print in Germany, reacted forcefully to the demonstrations.. In particular, the tabloid journal Bild has published very emotional articles criticizing student protests and despised SDS leader Rudi Dutschke. After Dutschke was attacked and heavily injured, the protest movement headed by SDS embarked on a campaign in which Springer was blamed for inspiring the Dutschke attack. Attempts to block the distribution of prints from this publisher

ended up in failure.

Despite the mobilization of a broad spectrum of students, parts of the trade unions and other groups of the population of Germany, however, the mass demonstrations did not succeed in influencing the position of the Bundestag, which adopted the controversial Emergency Law.

The course of the events of the 1960s was, on the one hand, a demonstration of the ability to mobilize across students. But it was not enough to gain more power and influence the state apparatus. The feeling of failure and frustration led to the breakup of the SDS in 1970. Yet, the events of the 1960s played an important role in the history of Germany. At that time, the society decided to express its opinion and interest in the country affairs for the first time since the Second World War. The ideas of the SDS have been preserved till today, partly because some of the former SDS members later took part in the formation of the German Green Party.

Použité zkratky

SRN	Spolková republika Německo
USA	Spojené státy Americké
VB	Velká Británie
NDR	Německá demokratická republika
SDS	Sozialistischer deutscher Studentenbund, Socialistický německý studentský svaz
SHB	Sozialdemokratischer Hochschulbund, Sociálně-demokratický vysokoškolský svaz
LSD	Liberaler Studentenbund Deutschlands. Liberální studentský svaz Německa
ISSF	Internationale Sozialistische Studentenföderation, Mezinárodní socialistická federace studentů
FDJ	Freie Deutsche Jugend, Svobodná německá mládež
SA	Subversive Aktion, Subversivní akce
FU	Freie Universität Berlin, Svobodná univerzita v Berlíně
CDU	Christlich Demokratische Union, Křesťansko-demokratická unie
CSU	Christlich-Soziale Union, Křesťansko-sociální unie Bavorska
FDP	Freie demokratische Partei, Svobodná demokratická strana
SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands, Sociálně-demokratická strana Německa
KPD	Kommunistische Partei Deutschlands, Komunistická strana Německa
FŠ	Frankfurtská škola
IFS	Institut für Sozialforschung, Institut pro sociální výzkum
KT	Kritická teorie
NZ	Nouzové zákony
RAF	Rote Armee Fraktion, Frakce rudé armády

Prameny a použitá literatura

Primární a sekundární zdroje:

- Schmidt, Ulrich. 1993. *Zwischen Aufbruch Und Wende*. Berlin: De Gruyter.
- Marwick, Arthur. 1998. *The Sixties*. Oxford (G.B.): Oxford University Press.
- Hecken, Thomas. 2006. *Gegenkultur Und Avantgarde 1950 - 1970*. Tübingen: Francke.
- Wienhaus, Andrea. 2014. *Bildungswege Zu "1968"*. Bielefeld: Transcript.
- Wolfrum, Edgar. 2008. *Zdařilá Demokracie*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal.
- Herbert, Ulrich. 2014. *Geschichte Deutschlands Im 20. Jahrhundert*. München: C.H. Beck.
- Fichter, Tilman, and Siegward Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.
- Fichter, Tilman. 1988. *SDS Und SPD*. 1st ed. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Valenta, Martin. 2011. *Revoluce Na Pořadu Dne*. Praha: Matfyzpress
- Lösche, Peter, Hans Dietrich von Loeffelholz, and Anja Ostermann. 2004. *Länderbericht USA - Geschichte, Politik, Wirtschaft, Gesellschaft, Kultur*. Frankfurt: Campus.
- Grunenberg, Christoph, and Jonathan Harris. 2007. *Summer Of Love*. Liverpool: Liverpool University Press.
- Donnelly, Mark P. 2005. *Sixties Britain*. 1st ed. Abingdon-on-Thames: Routledge
- Warne, Chris. 2007. "Bringing Counterculture To France: Actuel Magazine And The Legacy Of May '68". *Modern & Contemporary France* 15 (3) doi:10.1080/09639480701461059.
- Brown, Thomas S. 2013. *West Germany And The Global Sixties*. Cambridge: Cambridge Univ. Press
- Schildt, Axel. "Vor der Revolte: die sechziger Jahre." *Aus Politik und Zeitgeschichte* 25 (2001)
- Rohstock, Anne. 2012. *Von Der Ordinariuniversität "Zur Revolutionszentrale?"*. München: Oldenbourg.
- Faulstich, Werner. 2003. *Die Kultur Der Sechziger Jahre*. München: W. Fink.
- Preyer, Gerhard, and Jakob Schissler. 2002. "Der Mythos Der Modernisierung". *Die Politische Meinung, Konrad-Adenauer-Stiftung E.V.* 2002 (389)
- Sieg, Ulrich, and Dietrich Korsch. 2005. *Die Idee Der Universität Heute*. München: K.G. Saur.

- Glaeßner, Gert-Joachim. 1999. *Demokratie Und Politik In Deutschland*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Kraushaar, Wolfgang. 2001. "Denkmodelle Der 68Er-Bewegung". *Aus Politik Und Zeitgeschichte* 2001 (B 20 - 23).
- Demirovic, Alexander. 2009. "Rätedemokratieoder Das Ende Der Politik". *PROKLA. Zeitschrift Für Kritische Sozialwissenschaft* 155 (2)
- Meyer, Patrick. 1999. "Die Europapolitik Der Bundesrepublik Deutschland". In *Europa - Handbuch*, 1st ed. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung
- Krabbe, Wolfgang R. 2013. *Partei Jugend In Deutschland: Junge Union, Jungsozialisten Und Jungdemokraten 1945–1980*. 1st ed. Berlin: Springer Verlag
- Störig, Hans Joachim, Karel Šprunk, Petr Rezek, and Miroslav Petříček. 1991. *Malé Dějiny Filozofie*. 1st ed. Praha: Zvon.
- Freud, Sigmund. 2013. *Vorlesungen Zur Einführung In Die Psychoanalyse*. Frankfurt am Main.: Fischer-Taschenbuch-Verl.
- Csef, Herbert. 2014. "Sinnorientierte Lebensentwürfe Bei Albert Camus. Ein Brückenschlag Zwischen Existenzphilosophie Und Psychotherapie.". *Internationale Zeitschrift Für Philosophie Und Psychosomatik* 1 / 2014 (10.)
- Jandourek, Jan. 2003. *Úvod Do Sociologie*. Praha: Portál.
- Brown, Timothy Scott. 2014. "1968 In West Germany: The Anti-Authoritarian Revolt". *The Sixties* 7 (2).
- Schmidtke, Michael. 2003. *Der Aufbruch Der Jungen Intelligenz*. Frankfurt/Main: Campus-Verlag.
- Jung, Dae Sung. 2016. *Der Kampf Gegen Das Presse-Imperium*. Bielefeld: Transcript Verlag.
- Kraft, Sandra. 2010. *Vom Hörsaal Auf Die Anklagebank : Die 68Er Und Das Establishment In Deutschland Und Den USA*. Frankfurt am Main [u.a.]: Campus-Verlag
- Andresen, Knut. (2006). Heinz Brandt - Ein streitbarer Intellektueller und die IG Metall. *Mitteilungsblatt des Instituts für Soziale Bewegungen*, 2006(35)
- "SPIEGEL-AFFÄRE: Der Abgrund - DER SPIEGEL 21/1965". 1965. *Spiegel.De*. <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-46272679.html>. Staženo dne 15. 4. 2017.
- Farin, Klaus. 2010. "Subversive Aktion | Bundeszentrale für politische Bildung". *Bpb.De*. <http://www.bpb.de/gesellschaft/kultur/jugendkulturen-in-deutschland/36181/subversive-aktion>. Staženo dne 16. 6. 2017

Seznam příloh

- Příloha č. 1:** 22. 6. 1966 První protest formou sit-in na FU Berlín (fotografie)
- Příloha č. 2:** 1. 6. 1967 Rudi Dutschke hovoří o poměrech v Iránu v Auditoriu Maximu FU Berlín (fotografie)
- Příloha č. 3:** 3. 6. 1967 Studenti na vzpomínkové události na policistou zastřeleného Bena Ohnesorga (fotografie)
- Příloha č. 4:** 23. 6. 1967 Demonstrace proti válce ve Vietnamu, které se zúčastnilo přibližně 3 000 lidí (fotografie)
- Příloha č. 5:** 17. – 18. 2. 1968 Vietnamský kongres na Technické univerzitě v Berlíně. Zleva: Prof. Johannes Agnoli, Christian Semler (SDS), Gaston Salvatore (fotografie)
- Příloha č. 6:** 18. 2. 1968 Demonstrace svolaná SDS proti zapojení vojsk USA na Dálném východě, které se zúčastnilo 15 000 demonstrantů. (fotografie)
- Příloha č. 7:** 11. 4. 1968 Kriminální policie na místě útoku na R. Dutschka (fotografie)
- Příloha č. 8:** 11. 4. 1968 Demonstranti se pokoušejí vtrhnout do nakladatelství Springer (fotografie)
- Příloha č. 9:** 11. 4. 1968 Hašení dodávky Springer, která byla zapálena demonstranty (fotografie)
- Příloha č. 10:** 12. 4. 1968 Demonstrace po atentátu na R. Dutschka (fotografie)
- Příloha č. 11:** 14. 4. 1968 Demonstrace s nasazením policejních vodních děl (fotografie)
- Příloha č. 12:** 21. 4. 1968 Pouliční vystoupení divadelní skupiny SDS (fotografie)
- Příloha č. 13:** 4. 11. 1968 Násilná demonstrace proti soudnímu řízení s advokátem Mahlerem. 1 000 účastníků prolomilo policejní zátarasy (fotografie)

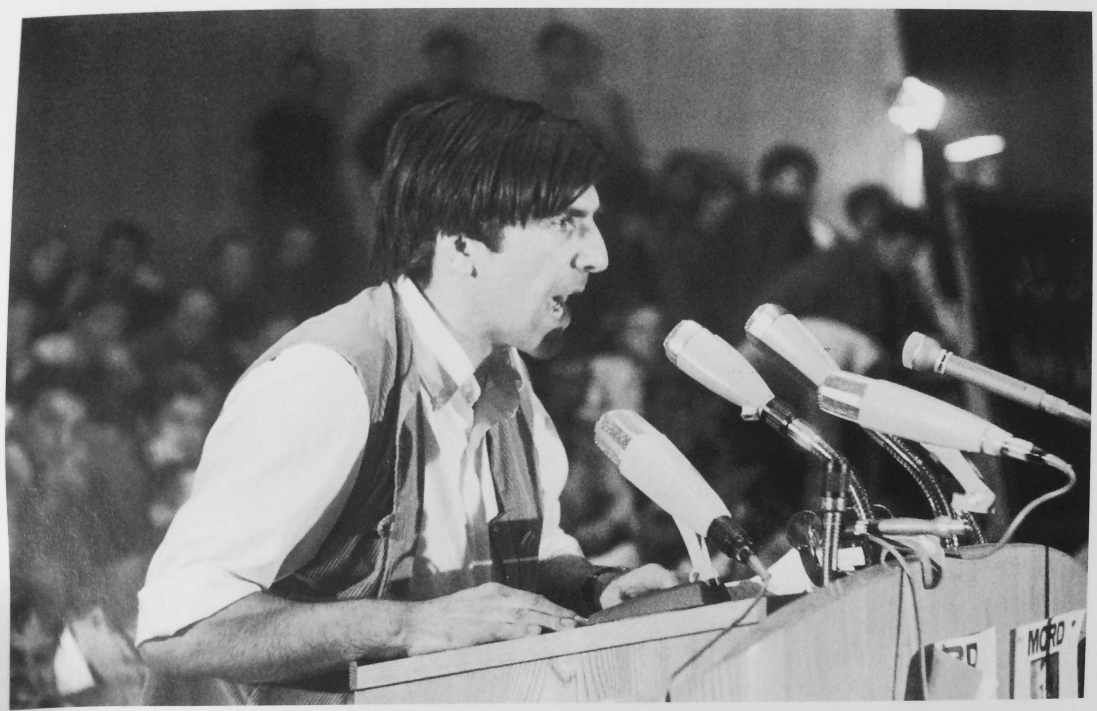
Přílohy

Příloha č. 1: 22. 6. 1966 První protest formou sit-in na FU Berlín (fotografie)

Zdroj: Klimke, Martin, Joachim Schlarloth. 2008. *1968 Handbuch Zur Kultur- Und Mediengeschichte Der Studentenbewegung*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.

Příloha č. 2: 1. 6. 1967 Rudi Dutschke hovoří o poměrech v Iránu v Auditoriu Maximu FU Berlín (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 3: 3. 6. 1967 Studenti na vzpomínkové události na policistou zastřeleného Bena Ohnesorga (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 4: 23. 6. 1967 Demonstrace proti válce ve Vietnamu, které se zúčastnilo přibližně 3 000 lidí (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwand Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 5: 17. – 18. 2. 1968 Vietnamský kongres na Technické univerzitě v Berlíně. Zleva: Prof. Johannes Agnoli, Christian Semler (SDS), Gaston Salvatore (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwand Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 6: 18. 2. 1968 Demonstrace svolaná SDS proti zapojení vojsk USA na Dálném východě, které se zúčastnilo 15 000 demonstrantů. (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 7: 11. 4. 1968 Kriminální policie na místě útoku na R. Dutschka (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 8: 11. 4. 1968 Demonstranti se pokoušejí vtrhnout do nakladatelství Springer (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 9: 11. 4. 1968 Hašení dodávky Springer, která byla zapálena demonstranty (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 10: 12. 4. 1968 Demonstrace po atentátu na R. Dutschka (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 11: 14. 4. 1968 Demonstrace s nasazením policejních vodních děl (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 12: 21. 4. 1968 Pouliční vystoupení divadelní skupiny SDS (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.

Příloha č. 13: 4. 11. 1968 Násilná demonstrace proti soudnímu řízení s advokátem Mahlerem. 1 000 účastníků prolomilo policejní zátarasy (fotografie)

Zdroj: Fichter, Tilman, and Siegwald Lonnendonker. 2008. *Kleine Geschichte Des SDS*. Essen: Klartext.